

Spol i dob počinitelja kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj

Pavlović, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:149473>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Ivana Pavlović

**SPOL I DOB POČINITELJA KAZNENIH
DJELA PROTIV OKOLIŠA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

IVANA PAVLOVIĆ

**SPOL I DOB POČINITELJA KAZNENIH
DJELA PROTIV OKOLIŠA U HRVATSKOJ**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Irena Cajner Mraović

Zagreb, 2018.

SADRŽAJ

UVOD.....	7
1. FENOMEN NASILJA	10
2. KRIMINAL S OBZIROM NA SPOL	12
3. KRIMINAL S OBZIROM NA DOB.....	14
4. KAZNENA DJELA PROTIV OKOLIŠA.....	16
4.1. ZELENA KRIMINOLOGIJA.....	16
4.2. PROBLEMATIKA KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA.....	18
4.3. POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA U EUROPSKOJ UNIJI.....	20
4.3.1. Harmonizacija zakonodavstva RH s pravnom stečevinom EU.....	21
4.4. KAZNENA DJELA PROTIV OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	21
4.4.1. Promjene zakona RH	21
4.4.2. Komentar novo uvedenih zakona RH.....	23
5. SPOL I ROD KROZ TEORIJE	29
5.1. EKOFEMINIZAM	29
5.2. KRIZA EKOSUSTAVA IZ PERSPEKTIVE LUHMANNOVE TEORIJE SUSTAVA.....	31
6. METODE RADA.....	32
7. REZULTATI.....	34
7.1. TRENDVI KRETANJA PRIJAVLJENIH PUNOLJETNIH OSOBA U HRVATSKOJ.....	34
7.2. TRENDVI KRETANJA PRIJAVLJENIH OSOBA PREMA VRSTI KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA I SPOLU U HRVATSKOJ.....	39
7.3. TRENDVI KRETANJA PRIJAVLJENIH OSOBA PREMA VRSTI KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA I DOBI U HRVATSKOJ.....	41
7.4. TRENDVI KRETANJA KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA U HRVATSKOJ	44
8. RASPRAVA	52
9. ZAKLJUČAK.....	58

10. LITERATURA	61
11. SAŽETAK	64
12. SUMMARY	65

POPIS TABLICA

REDNI BROJ	NAZIV TABLICE	BROJ STRANICE
1.	Prijavljene punoljetne osobe u Hrvatskoj (2009.-2016.)	35.
2.	Prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša i spolu (2008.-2016.)	39.
3.	Prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša i dobi (2008.-2016.)	41.
4.	Ukupan broj kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj (2008.-2015.)	45.

POPIS GRAFIKONA

REDNI BROJ	NAZIV GRAFIKONA	BROJ STRANICE
1.	Trend kretanja broja prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj (2010.-2016.).	37.
2.	Trend kretanja broja prijavljenih punoljetnih žena u Hrvatskoj (2010.-2016.).	38.
3.	Prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša i spolu (2008.-2016.)	40.
4.	Popis prijavljenih kaznenih djela po člancima KZ-a od 2008. do 2016. godine s obzirom na dob	43.
5.	Trend kretanja broja kaznenih djela onečišćenja i ugrožavanja okoliša otpadom, mučenja životinja i pustošenja šuma u Hrvatskoj (2008.-2015.)	49.
6.	Trend kretanja broja kaznenih djela protuzakonitog lova i ribolova te protupravne gradnje i eksplozije rudnog blaga u Hrvatskoj (2008.-2015.)	50.

UVOD

“Mi ulažemo nešto svoje u naš materijalan svijet, što zauzvrat odražava tko smo mi. U ovo doba raspoloživosti plastika nam je pomogla u našoj kultivaciji, pa tako sve više ulažemo u predmete koji nemaju pravi smisao u našem životu. Mislimo na jednokratne upaljače kao pogodnosti - što je zapravo nedvojbeno; pitajte bilo kojeg pušača ili roštilj majstora - ali ne mislimo mnogo o utjecaju takve praktičnosti.” Susan Freinkel¹

Jedna od karakteristika našeg svijeta jest materijalizam, masovna proizvodnja, jednokratni i odbacivi proizvodi koji su stvoreni kako bi pojednostavili upotrebu, kako bi korištenje bilo pogodno i jeftino, ne razmišljajući o načinu odlaganja i posljedicama onemogućene reciklaže po okoliš. Postoje mnogi diskursi o dualizmu čovjeka i kulture spram prirode koju čovjek iskorištava, on se pokušava odvojiti od prirode u smislu njegove dominacije te vidi sebe kao najnaprednije biće koje postoji. Taj problem može se objasniti pomoću antropocentrične i ekocentrične vrijednosne orijentacije, gdje Altner (1996) definira antropocentričnu vrijednosnu orijentaciju kao način razmišljanja u kojoj se na ljude gleda kao na prvu vrijednost i kao izvor vrijednosti, ljudski interesi su na prvom mjestu te se sve ostalo podređuje tim interesima. Kao suprotnost tome Altner (1996) definira ekocentrizam koji na ljude gleda kao bića podvrgnuta ekološkim zakonima i sustavnim zakonima života, čovjek se ne nalazi iznad prirode već je jednak dio prirode kao i sva ostala neljudska bića te se na njega odnose ista pravila prirode.

Sve se češće spominju suvremeni globalni problemi koji se tiču okoliša i čovjekove nebrige, globalnog zatopljenja, siromaštva, gladi, bolesti itd. Zbog toga, pojam održivog razvoja od izrazite je važnosti kako bi se spriječili daljnji negativni utjecaji na okoliš i kako bi se sačuvao biljni i životinjski svijet o kojem ovisimo. Lay (1998) objašnjava kako pojam održivog razvoja naglašava važnost zadovoljenja potreba sadašnjih naraštaja, bez ugrožavanja budućih naraštaja da zadovolje svoje potrebe, te također naglašava

¹ Susan Freinkel, Plastic: A Toxic Love Story, <https://www.goodreads.com/work/quotes/15102984-plastic-a-toxic-love-story>

poboljšanje kvalitete življenja, ali ne bilo kakvo već u okviru “nosivog kapaciteta” zemljinih ekosustava.

Probleme koji koče i ugrožavaju održivi razvoj možemo nazvati oblicima napada na život jer posljedica takvog ponašanja to zaista i je. Oni uključuju onečišćenje okoliša i ugrožavanje zdravlja (od sustavnog, usporenog i ne uvijek vidljivog lokalnog trovanja tla/hrane i vode, pa do globalnog zagrijavanja i klimatskih promjena), pothranjenost i glad, bolesti, siromaštvo, nezaposlenost, izrabljivanje djece i ljudi kao radne snage, prometne nesreće, fizičko nasilje različitih vrsta (ubojstva, silovanja, povređivanje...), povrede na radu, samorazaranja (alkohol, droge...) itd. (Uzelac, Vujičić, 2008).

Važnost bavljenja ovom tematikom leži u tome što procesom globalizacije, naglim razvojem tehnologija, snažnim pritiskom konkurentnosti dolazi do sve veće diskrepancije čovjeka i prirode, gubi se direktni osjećaj odgovornosti za ponašanja koja direktno i/ili indirektno negativno utječu na okoliš. Prema Pereiru (2015) kaznena djela protiv okoliša danas predstavljaju jedno od najprofitabilnijih i najbrže rastućih područja međunarodne kriminalne aktivnosti te kao temeljni pokretači ove vrste kriminala ističu se rastuće globalne potrebe za prirodnim resursima, ekonomskom koristi koja uključuje mogućnost visokog profita te regulatorne manjkavosti kako u nacionalnom tako i u međunarodnom zakonodavstvu, ali i u njegovu izvršenju. Ekološki je kriminal često povezan uz kaznena djela prijevare i uz gospodarski kriminal. Priroda se shvaća kao veliki resurs kojeg se može eksploatirati unedogled. Prema Krzнару (2009), moramo imati na umu da su dio svakog ekonomskog procesa, osim proizvodnje, i nusprodukti te proizvodnje koji su često toksični i neupotrebljivi za daljnju obradu, pa ih se baca u prirodu. Problem je s globalizacijom, ističe Krzñar (2009), što može smanjiti ovlasti države nad resursima što bi moglo dovesti do sukoba prava između građana, ovisno o njihovoj ekonomskoj moći. Čovjek je dio prirode, pa prema Krzнару, svojim djelovanjem mora težiti ravnoteži u prirodi (2009). Drugim riječima, zapadna je znanost možda izmislila termine poput ‘priroda’, ‘bioraznolikost’ i ‘održivost’, ali svakako nije stvorila ove koncepte, navodi Krzñar (2009).

Analiza spola i dobi počinitelja kaznenih djela protiv okoliša može pridonijeti preciznijem uvidu i boljem razumijevanju problematike nasilja nad okolišem iz jedne drugačije perspektive koja bi obogatila i produbila cjeloukupan fenomen. Nasilje nad

okolišem sve je izraženiji problem jer se radi o ponašanjima kojima se moguće ne pridaje adekvatna pažnja, a predstavljaju ugrožavanje održivog razvoja.

Zbog nedovoljne istraženosti ove problematike cilj rada je istražiti spol i dob počinitelja kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj, i to u svrhu boljeg razumijevanja fenomena koja će pomoći u daljnjoj prevenciji i intervenciji.

1. FENOMEN NASILJA

Kako bi se što bolje i dublje razumjela ova problematika, važno je kvalitetno definirati ključne pojmove. Prema Matiću (Zelena knjižnica, 2017) pojam nasilja može se definirati kao oblik društvenog djelovanja ili društvenog odnosa koje uzrokuje vidljive i manje vidljive posljedice od materijalne štete, preko trpljenja pa sve do uništenja i smrti, prati sve oblike društvenosti od čovjekovih početaka na planetu pa sve do danas. Također, svaki oblik društvenog življenja dopušta određene oblike nasilja, kao što podrazumijeva i postojanje različitih društvenih skupina od kojih neke posjeduju veću koncentraciju društvene moći, te s obzirom na partikularne interese odlučuju koji će se oblici nasilja dopuštati ili se uopće neće definirati kao nasilje, a koji će se sprječavati i sankcionirati. Nadalje, Matić (Zelena knjižnica, 2017) objašnjava kako svaki stupanj društvenog razvoja prati i različite izgovore i opravdavanje nasilja, s obzirom na korist koju primjena nasilja donosi različitim društvenim akterima. Ovaj slučaj može se oprimirati situacijom u SAD gdje trenutni predsjednik Donald Trump negira postojanje globalnog zatopljenja te tvrdi kako je globalno zatopljenje "podvala Kine" te je najavio da će "otkazati" Pariški sporazum o klimatskim promjenama koji je potpisalo više od 195 zemalja u prosincu 2015. godine. Kazao je i da će zaustaviti financiranje programa UN-a protiv globalnog zagrijavanja, a zalaže se i za korištenje fosilnih goriva, što sasvim sigurno ne doprinosi smanjivanju efekta klimatskih promjena. Nadalje, u svoj je tranzicijski tim imenovao je Myrona Ebella, poznatog po tome što negira klimatske promjene. (Dnevnik.hr, 2017)

Prema Matiću (Zelena knjižnica, 2017) nasilje nad prirodom počinje egzistirati kao alternativan put do nametnutog ili izabranog cilja, potom kao poželjan, te konačno kao legitiman model za različite oblike ekonomskog i političkog strategijskog djelovanja. Nasilje koje za posljedicu ima izravno uništenje čovjekova života i zdravlja, relativno je teže opravdati posebno ako je riječ o izravno uključenim i pogođenim ljudima tj. žrtvama, ali što je fizička udaljenost veća, opravdanje se lakše prihvaća. Slično je i s nasiljem koje izravno uništava prirodu i okoliš tj. biljni i životinjski svijet, a odmah na drugoj razini posljedica, ugrožava čovjekov život i zdravlje. Taj se oblik nasilja uglavnom opravdava „u ime ekonomskog razvoja i prosperiteta“, i preko tog se izgovora relativno lako prelazi, a to je izravna posljedica prevladavajućih trendova u odgoju i obrazovanju, u kojemu se ideja o

osjetljivosti za prirodu i okoliš, posreduje usput i, ako se i usvaja, ona opstaje na apstraktnoj razini spoznaje. (Zelena knjižnica, 2017)

Spomenuti primjer američkog predsjednika i situacije u SAD-u također pokazuje neusklađenost znanstvene i stručne javnosti o definiciji nasilja (nad okolišem), te o njezinoj dosljednoj primjeni, koju ne bi ometali i ugrožavali različiti parcijalni ekonomski i politički interesi. Unatoč postojećim studijama, ne raspolažemo adekvatnim znanstveno neovisnim i kritičkim pristupima fenomenu nasilja nad prirodom i okolišem, umjesto kojega se, primjećuje uglavnom pasivna i izvještačena reakcija na različite, medijski preoblikovane „ekološke incidente“. Prema Matiću odgoj za socijalnu osjetljivost prema prirodi i okolišu, moguć je jedino ako se svaka čovjekova intervencija, izravno razumije u posljedicama za vlastiti život i zdravlje osobe koja sudjeluje u odgojnom procesu, no to je puno teže prikazati i razumjeti u okolnostima odgoja koje još uvijek stabilno počiva na osnovama opravdavanja nasilja prema ljudima, ako se ono događa „u ime viših ciljeva“.

2. KRIMINAL S OBZIROM NA SPOL

Znanstvenici su, bez sumnje, značajno pridonijeli u području teorija i istraživanja spola, roda i kriminala. Iscrpno su obrađivali međunarodne studije i studije o pojedinačnim nacijama. Tako Foster (*The Oxford handbook of gender, sex and crime*, 2014) ukazuje na značajnu spolnu razliku u kriminalu, gdje su adolescenti muškog spola daleko iznad razine osoba ženskog spola iste dobi. No, bitno je naglasiti kako se ta razlika odnosi na određenu vrstu kriminala, na primjer, značajno je veća spolna razlika za nasilna ponašanja, dok je manje izražena za počinjenja u ranoj adolescenciji te je obrnuta za neka druga počinjenja. Kao što je ranije spomenuto, nasilna se ponašanja razlikuju od demografskih i društvenih skupina unutar zemalja, iz razloga što svako društvo posjeduje određeni set vrijednosti u kojima su neka nasilna ponašanja opravdana, ignorirana, dok se druga osuđuju i/ili kažnjavaju.

Istraživanje roda, spola i zločina u odrasloj dobi gotovo je, ako ne i opsežno, kao i istraživanje kriminala za mlade; međutim, prema eseju Macmillana i McCarthyja (*The Oxford handbook of gender, sex and crime*, 2014), istraživanje koje koristi pristup životnom toku i proučavanje roda, spola i kriminalnog ponašanja od adolescencije te nadalje tijekom odrasle dobi paradoksalno je prilično ograničeno. Kao posljedica toga, ne zna se mnogo o rodnoj strukturi životnog tijeka počinitelja. Dostupni dokazi upućuju na to da postoji nekoliko spolnih razlika u putanji počinjenja ili u prijelazima životnog toka - kao što je zapošljavanje ili uspostavljanje intimnih partnerskih odnosa - koji dovode do suzbijanja (ili smanjenja) kriminala kasnije u životu.

Prema *The Oxford handbook of gender, sex and crime* (2014) koncepcija rodne situacije kao situirane akcije unaprijedila je teorijsku osnovu, u kriminologiji i izvan kriminologije, posebice prepoznavanjem roda ne kao individualnim atributom već kao "konfiguracijom praksi unutar sustava rodnih odnosa" (Connell 1995: 84). Martin (2003: 351-54) objašnjava: "Kako bi se rod vidio kao praksa zapravo znači... da ga se vidi kao "sustav djelovanja" koji je institucionaliziran i široko priznat, ali i dinamičan, pojavni, lokalni, varijabilan i preusmjeren.... Prakse su po sebi konceptualno različite od ljudi koji

ih praktiraju. Dostupne su, utvrđene, izvedive - to jest, praktirane - u društvenim kontekstima."

Gledanje roda kao situirane akcije u Oxfordovoj knjizi (2014) znači prepoznavanje višestrukih muževnosti i ženstvenosti u situacijskim kontekstima i društvenim strukturnim pozicijama, a ne jedan statistički skup rodnih uloga. Štoviše, to su interaktivne, otkrivajuće hijerarhije, ne samo preko, nego i unutar roda duž tih i drugih dimenzija. Osim toga, "podložna biološka dihotomija skriva i legitimira moć koju ljudi praktiraju nad ženama" (prema: *The Oxford handbook of gender, sex and crime*, 2014; Demetriou 2001: 338). Razlike u rodnim praksama - osobito onima koji su u sukobu sa zamišljenim rodnim ulogama - shvaćaju se kao oblici devijantnosti. Takvo označavanje je u skladu s procesima odgovornosti koje West i Zimmerman (1987) naglašavaju, implicirajući istraživanje društvenih znanosti koje koristi teoriju rodne uloge u provođenju odgovornosti za rodnu odgovornost.

3. KRIMINAL S OBZIROM NA DOB

Prema Cajner Mraović (2013) statističke analize kriminaliteta pokazuju da je njegova raspodjela s obzirom na dob različita ne samo od države do države već i unutar jedne države u različitim područjima i različitim razdobljima. Također, raspodjela kriminaliteta po dobnim skupinama različita je za različite delikte te može znatno odstupati od prosječne dobi izračunane prema ukupnom broju svih počinitelja kažnjivih radnji u određenom prostoru i vremenu.

Sutherland i Cressey (1955, 108) te McCorkle (1964, 23-24) u svojim istraživanjima ističu da prosječna dob počinitelja pojedinih delikata pokazuje tendenciju pomaka unazad te da je općenito niža u područjima visoke kriminalne stope (prema: Cajner, 2013). Tako, na primjer, osobe u dobi između navršenih petnaest i dvadeset pet godina života čine 13% ukupnog američkog stanovništva i čak 75% najteže kriminalne populacije, koju, prema klasifikaciji FBI-a, čine počinitelji ubojstva, ubojstva s predumišljajem, silovanja, razbojstva, provalne krađe, teške krađe i krađe automobila (prema: Cajner, 2013; Petersen, Schwirian, Bleda, 1977-78, 375).

Na temelju rezultata brojnih istraživanja provedenih u Švedskoj, Danskoj, Belgiji, Engleskoj, SAD i drugim zemljama (prema: Cajner Mraović, 2013; Milutinović, 1990, 196) može se općenito utvrditi da je dobnna skupina između dvadeset i dvadeset pet godina života najviše zastupljena kod počinitelja delikata oba spola, pa se stoga često naziva dobnom skupinom "maksimalnog kriminaliteta". Najveći broj delikata, uz konstantno blago opadanje s porastom dobi, čini se uglavnom do trideset pete godine života, nakon čega se opadanje kriminalne aktivnosti pojačava, pa se to životno razdoblje u literaturi naziva razdobljem "zločinačke zrelosti" (prema: Cajner Mraović, 2013; Sutherland, Cressey, 1955, 97).

Johnson je podijelio delinkventnu populaciju na četiri glavne dobne skupine: maloljetnici, mlađi punoljetnici, mlađi odrasli i stariji odrasli. Na temelju svojih analiza Johnson je otkrio da su maloljetnici skloni imovinskim deliktima, mlađi i stariji odrasli

čine uglavnom delikte koji upućuju na dezorganiziranu ličnost, dok su mlađi punoljetnici negdje između tih dviju tendencija (prema: Cajner Mraović, 2013).

Važan čimbenik vezan uz dob počinitelja kaznenih djela, Walters (1990,116) ističe i motivaciju za činjenje kaznenih djela. Prema istom autoru, na apstraktnoj razini, egzistencijalni strah glavni je motiv, odnosno, inicijator početka kriminalnog ponašanja. Osim glavnog motiva, autor govori i o četiri sekundarna motiva: ljutnja/pobuna, moć/kontrola, uzbuđenje/zadovoljstvo te pohlepa/lijenost. U Waltersovom ranom kriminalnom stadiju najveći motivi za kriminalnim ponašanjem su uzbuđenje/zadovoljstvo te pohlepa/lijenost, dok u naprednom kriminalnom stadiju, motiv uzbuđenje/zadovoljstvo opada, dok značajno rastu ostali motivi. S obzirom na motive, pretpostavka je kako će u kriminalni životni stil najdublje biti uključene osobe u ranom i naprednom kriminalnom stadiju (prema: Doležal, 2009).

Doležal (2009) je u svojem istraživanju došao do zaključka kako su u kriminalni životni stil dublje uključeni ispitanici koji pripadaju prvoj, najmlađoj kategoriji, ispitanici koji su recidivisti te ispitanici počinitelji nasilnih kaznenih djela. No, iz dobivenih podataka nije moguće zaključiti hoće li recimo mladi, nasilnici i recidivisti biti dublje uključeni u kriminalni životni stil od mladih recidivista ili mladih nasilnih počinitelja kaznenih djela.

4. KAZNENA DJELA PROTIV OKOLIŠA

4.1. ZELENA KRIMINOLOGIJA

Što je točno *zelena kriminologija*? Zelena kriminologija je analiza štetnih utjecaja na okoliš iz kriminološke perspektive ili primjena kriminološke misli na pitanja zaštite okoliša. Kao i drugdje u kriminologiji, to znači razmišljanje o kaznenim djelima (kakvi se zločini ili štete nanose okolišu i kako), počinitelji (koji počinjavaju zločin protiv okoliša, i zašto) i žrtve (koji pate od posljedica štete u okolišu i kako), a također o odgovorima na zločine na području okoliša: zaštita, kažnjavanje i sprečavanje kriminala (*Green Criminology*, 2018). Zelena kriminologija je relativno nova i brzo rastuća grana znanosti. Područje je široko pa tako zahtijeva šire ekocentrične ideje i pravdu za okoliš, što bi značilo širu teoriju i praksu brige i zaštite životne sredine. Iako je velik izazov, zbog već spomenutih razloga, izuzetno je važno i vrijedno ulagati u daljnji razvoj i bavljenje zelenom kriminologijom.

Prema Lynchu, (2007) razvoju zelene kriminologije doprinijela su tri pokreta. Prvi pokret koji je doprinjeo razvoju zelene kriminologije je ekofeminizam koji je sredinom sedamdesetih tvrdio kako su efekti degradacije okoliša neproporcionalni na žene u odnosu na muškarce. Drugi pokret je 'okolišni rasizam' kojem se posvećuje pažnja, te zadnji pokret je zapravo stanje u društvu karakterizirano nejednakostima u posjedovanju moći i bogatstva koje se očituje u porastu degradacije okoliša. Carrabine i ostali (2014) su kategorizirali zelenu kriminologiju na način da u prvu skupinu spadaju primarna kaznena djela protiv okoliša koja uzrokuju direktnu štetu okolišu (poput onečišćenja zraka, sječe šuma, onečišćenja voda i nasilje nad životinjama); u drugu skupinu spadaju kaznena djela protiv okoliša koja su simbiotski povezana (nasilje počinjeno od strane države naspram skupina koje se bore za zaštitu okoliša, kao i kaznena djela prijevare počinjena od strane korporacija s ciljem da izbjegnu okolišnu legislativu) (prema: Pongrac, 2016).

Hall tvrdi kako je važno da zelena kriminologija dobije interdisciplinarni okvir (prema: Gibbs, 2010), a jedan od razloga je sigurno već navedeno široko područje zelene kriminologije. Jedna od najvažnijih uloga kriminologa je da kritički evaluiraju društvene

processe iz kojih neke aktivnosti bivaju označene kao kaznene, pa se na taj način može proučavati i nasilje nad okolišem. Zelena kriminologija je u većini slučajeva i kritička kriminologija koja problematizira određene pojave s obzirom na političke i ekonomske utjecaje (Hall, 2014). Lynch i Stratesky (2007) također objašnjavaju kako razvoj eko-kriminologije ima tendenciju povezivanja ekoloških problema, sa ekonomskim i političkim strukturama, te zbog toga može puno toga pridonijeti polju zelene kriminologije.

Bitno je naglasiti kako se aktivnosti koje onečišćuju okoliš ne mogu promatrati samo unutar područja kaznenih djela, već se zelena kriminologija može proučavati kao mnogo šire područje koje je označeno kao područje rizika. To područje rizika označava područje opasnosti od počinjenja nedjela na štetu okoliša koja bi u skoroj budućnosti bila definirana kao kažnjiva. Hall (2014) navodi kako zapadna civilizacija predstavlja društvo rizika u kojem bi rizik predstavljao porast onečišćenja i ekoloških katastrofa. Hall (2014) također naglašava važnost fokusiranja na štetu umjesto na kriminalitet, jer ono ima nekoliko prednosti zato što se u obzir uzima šira slika, sagledavaju se mogućnosti, nismo ograničeni samo na zakonske odrednice (prema: Pongrac, 2016).

U postojećoj literaturi o zelenoj kriminologiji, White (2008) nudi četiri skupine ključnih razmatranja o okolišnoj šteti:

1. Identificirati žrtve
2. Utvrditi geografske činjenice; je li područje urbano ili prirodno
3. Utvrditi vremenske činjenice; jesu li posljedice kratkoročne ili dugoročne
4. Utvrditi koja je grupa oštećena; zrak, biosfera ili tehnologija (prema: Pongrac, 2016)

Naime, nije jednostavno u potpunosti izolirati npr. čimbenike u idealne tipove, stoga naravno, zelena kriminologija nije izuzeta što se tiče kritika pa su tako Kearon i Godfrey (2007) u javnost iznijeli tvrdnju da kriminologija kao grana ima tendenciju da nasilno gura društvene fenomene u pogrešne kronologije, pa tako i u područje zelene kriminologije.

4.2. PROBLEMATIKA KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA

„Kazneni progon za kaznena djela protiv okoliša rijetko se provodi, ograničen je u svom doseg u te okružen nizom poteškoća“. Pleić (2016: 610)

Direktiva 2008/99/EZ o kaznenopravnoj zaštiti okoliša² pruža polazište za definiranje kaznenih djela protiv okoliša navodeći da su, radi učinkovite zaštite okoliša, odvratajuće sankcije potrebne za djelatnosti koje štete okolišu, a koje obično uzrokuju ili bi mogle uzrokovati značajnu štetu za zrak, uključujući i stratosferu, za tlo, vodu, životinje ili biljke, uključujući i štetu za očuvanje vrsta. Izvješće Eurojusta o Strateškom projektu o ekološkom kriminalu definira ova kaznena djela kao ozbiljni kriminal često počinjen od strane grupa organiziranog kriminala, koji utječe na društvo u cjelini budući da se njegov utjecaj ne odražava samo na zdravlju ljudi i životinja već i na kvaliteti zraka, tla i vode (Pleić, 2016).³

Kao što je već ranije spomenuto, nasilje koje za posljedicu ima izravno uništenje čovjekova života i zdravlja, relativno je teže opravdati posebno ako je riječ o izravno uključenim i pogođenim ljudima tj. žrtvama, ali što je fizička udaljenost veća, opravdanje se lakše prihvaća. Pleić (2016) tvrdi kako nedovoljno razvijena svijest javnosti o opasnosti i posljedicama ovih kaznenih djela rezultira visokom tamnom brojkom, a tome doprinosi i činjenica da se radi u pravilu o djelima bez neposredne žrtve te nadležna tijela smatraju ovu vrstu kriminaliteta manje važnim u odnosu na tradicionalni kriminalitet. Zbog te fizičke i/ili vremenske udaljenosti, pošto u nekim slučajevima posljedice se očituju nakon određenog vremenskog perioda, kaznena su djela protiv okoliša često kriminal koji omogućuje visok profit uz minimalni rizik što otvara široke mogućnosti djelovanju organiziranog kriminala.

² Direktiva 2008/99/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 19. studenoga 2008. o zaštiti okoliša putem kaznenog prava, SL EU L 328/28

³ Eurojust: Strategic Project on Environmental Crime, Report, October 2014., str. 5. (Dalje: Strategic Project on Environmental Crime, Report). Dostupno na: <http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/Eurojust-framework/Pages/casework.aspx>

Jedan od problema kontrole i sankcioniranja kaznenih djela protiv okoliša nažalost doprinose neodgovarajući istražni kapaciteti prouzročeni nedostatkom posebno obučениh jedinica tijela kaznenog progona, manjkavostima zakonodavnog okvira prava zaštite okoliša, slabostima i nedostacima u primjeni pravnih propisa, kao i neučinkovitim i blagom kaznenom politikom (prema: Pleić, 2016; Tako Uljanov, 2012).

Kaznenim djelima protiv okoliša u pravilu nedostaje neposredna žrtva te ova vrsta kriminala može kroz dulje vrijeme ostati neprimijećena prije nego što eventualna šteta postane vidljiva (Pleić, 2016). Policija odnosno tijela nadležna za izvršenje zakona obično nisu dovoljno educirana da prepoznaju kada i gdje se javlja ova vrsta kriminala. Ova su tijela opterećena s jedne strane istraživanjem drugih kaznenih djela, a s druge strane nedostatkom poznavanja tehničkog aspekta kaznenih djela protiv okoliša (prema: Pleić, 2016; Jaworski, 2009). Pleić (2016) tvrdi da tome treba pridodati i općenito nezainteresiranost za progon i kažnjavanje ovih kaznenih djela koja je primjetna na svim razinama, kod upravnih tijela nadležnih za nadzor i inspekciju, kod tijela kaznenog progona, te naposljetku kod sudaca.

Nadalje, Pleić (2016) tvrdi da za utvrđivanje počinjenja djela i krivnje počinitelja u pravilu će neophodno biti provođenje različitih vještačenja. Od ključne je važnosti provođenje vještačenja u što ranijim stadijima kaznenog postupanja, jer onečišćivači često mogu pod utjecajem izvanjskih čimbenika i vremenskih prilika vrlo brzo iščeznuti te može doći do smanjenja koncentracije onečišćenja, a time se može dovesti u pitanje i postojanje samog kaznenog djela.⁴ Može se zaključiti kako je u postupcima za kaznena djela protiv okoliša posebno izazovno pitanje čuvanja i osiguranja dokaza, s obzirom na već spomenute probleme prirode kaznenih djela protiv okoliša, ali i s obzirom na nedostatak tehničkog, stručnog iskustva te na ograničena materijalna sredstva.

⁴ Malis Sazdovska, M.: „Usage of Special Investigation Measures in Detecting Environmental Crime: International and Macedonian Perspective“, u: Mesko, G.; Dimitrijević, D., Fields, C. B. (Eds.): Understanding and Managing Threats to the Environment in South Eastern Europe, Springer, 2011., str. 131.

4.3. POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA U EUROPSKOJ UNIJI

Nekić i Krajnović (2015) objašnjavaju kako su politike zaštite okoliša tijekom godina dovele do razvoja nekoliko instrumenata: pravne, tehničke i ekonomske-financijske instrumente. U zakonodavne instrumente spadaju pravni okviri poput raznih Direktiva, odluka i propisa, koji prema Nekić i Krajnović „predstavljaju postojeće zakonodavstvo u području zaštite okoliša prilikom pristupanja EU“ (2015: 41). Tehnički instrumenti osiguravaju da se provode standardi za poboljšanje kakvoće okoliša i da se koriste najbolje raspoložive tehnologije, oni mogu uključivati norme i ograničenja emisija, eko-oznake i kriterije za inspekcije zaštite okoliša u državama članicama, navode Nekić i Krajnović (2015). Oni također tvrde da su financijski instrumenti politike zaštite okoliša predstavljeni programima koji financiraju aktivnosti vezane za zaštitu okoliša te ulaganje u tehnologije koje ne zagađuju okoliš (2015).

Călburean (2010) navodi ciljeve koji su temelj politike zaštite okoliša Europske unije, a oni su sprječavanje, smanjenje i ograničavanje štete u okolišu; očuvanje ekološke ravnoteže; racionalno korištenje prirodnih resursa te promicanje mjera na međunarodnoj razini za rješavanje svjetskih problema okoliša.

Budući da je Republika Hrvatska članica Europske unije, mora se pridržavati Akcijskog programa za okoliš (EAP) za vođenje politike zaštite okoliša do 2020. godine, navode Nekić i Krajnović (2015). Prema tom programu, ključni prioritet je učinkovito iskorištavanje resursa i borba za ekološki prihvatljiviju i konkurentniju ekonomiju. „Sedmi akcijski plan za okoliš ima za cilj pojačati doprinos politici zaštite okoliša na prijelazu prema učinkovitom korištenju resursa, stvaranju „zelene“ ekonomije, smanjenju emisije ugljičnog dioksida te zaštiti i poboljšanju prirodnog kapitala, kao i osiguranju zdravlja i blagostanja građana, ističu Nekić i Krajnović (2015: 42) .

4.3.1. Harmonizacija zakonodavstva RH s pravnom stečevinom EU

U prosincu 2012. godine Vlada Republike Hrvatske objavila je Program za preuzimanje i provedbu pravne stečevine Europske unije za 2013. godinu. Republika Hrvatska je ispunila većinu obveza koje proizlaze iz procesa pristupanja Europskoj uniji, što se posebno odnosi na proces usklađivanja zakonodavstva s pravnom stečevinom Europske unije. Međutim, pravna stečevina Europske unije kontinuirano se razvija i Republika Hrvatska je i kao država članica u obvezi usklađivati svoje nacionalne propise s pravnom stečevinom Europske unije.⁵

4.4. KAZNENA DJELA PROTIV OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Tri su moguća modela reguliranja kaznenih djela protiv okoliša: antropocentrički model, biocentrički model i ekocentrični model. Antropocentrički model u svom fokusu ima zaštitu čovjeka, biocentrični se odnosi na zaštitu flore i faune, a ekocentrični uzima u obzir okoliš kao takav (Komentar kaznenog zakona, 2013). Ekocentrični model predstavlja najviši sustav zaštite okoliša jer ga ne štiti posredno (štiteći čovjeka, biljke ili životinje), već mu pruža direktnu zaštitu (2013: 263).

4.4.1. Promjene zakona RH

Hrvatski sabor 21. listopada 2011. godine donio je novi Kazneni zakon koji je stupio na snagu 1. siječnja 2013. godine. Naše je kazneno pravo novim Kaznenim zakonom uvelike izmijenjeno i osuvremenjeno, a ujedino je i završen dugotrajan proces tranzicije hrvatskoga materijalnog kaznenog prava iz bivšeg jugoslavenskog u suvremeni europski pravni sustrav (2013: XXV).

⁵ Vlada Republike Hrvatske, Program Vlade Republike Hrvatske za preuzimanje i provedbu pravne stečevine Europske unije za 2013. godinu, <http://www.sabor.hr/Default.aspx?sec=1207>> Pristupljeno: 2.5.2018.

U kaznenim sustavima koji teže što potpunijem ostvarenju ekocentričnog koncepta trebala bi dominirati kaznena djela apstraktnog ugrožavanja, a upravo se ta tendencija slijedila u promjenama u glavi kaznenih djela protiv okoliša (2013: 263).

Protuzakoniti lov i ribolov

Kaznena djela protuzakonitog lova (čl. 258. KZ/97) i protuzakonitoga ribolova (čl. 259. KZ/97) spojena su u jedno kazneno djelo, s tim da je temeljno djelo protuzakonitog lova inkriminirano u stavku 1. Lov zaštićenih životinjskih vrsta koje su bile neopravdano uvrštene u ova kaznena djela u KZ/97 (jer njihov lov ni u kojem slučaju nije dozvoljen, za razliku od divljači i riba koje se mogu loviti pod propisanim uvjetima) inkriminiran je kao posebno kazneno djelo uništavanja zaštićenih prirodnih vrijednosti (čl. 200 KZ) (2013: 276).

Nov je stavak 3. U kojem se predviđa kažnjavanje trajnog iznošenja vrhunskog trofeja u inozemstvo. Ovim je pokriveno iznošenje vrhunskog trofeja koji je u vlasništvu počinitelja, a ako nije u njegovu vlasništvu onda je moguć stjecaj ovog kaznenog djela i nekog kaznenog djela protiv imovine (2013: 277).

U stavku 4. uvedeno je obligatorno oduzimanje ulova i sredstava za lov, odnosno ribolov (2013: 277).

Brisani su čl. 258 st. 2. i čl. 259. st. 2. KZ/97 jer su pokriveni prekršajem iz Zakona o lovstvu, Zakona o morskog ribarstvu, odnosno Zakona o slatkovodnom ribarstvu. Čl. 259. st. 3. KZ/97 brisan je s obzirom na to da je protuzakoniti ribolov kazneno djelo protiv okoliša kao općeg dobra (to nije krađa ribe), pa je pogrešno kazneni progon vezati uz privatnu tužbu (2013: 277).

Ubijanje ili mučenje životinja

Od 2013. godine ovo kazneno djelo mijenja naziv iz *mučenje životinja* u *ubijanje ili mučenje životinja*.

Ovo kazneno djelo odgovara onom iz čl. 260. KZ/97. Pojam životinje valja tumačiti u smislu čl. 2. st. 1. Zakona o zaštiti životinja (NN 135/06 – u daljnjem tekstu: Zakon o zaštiti životinja), tako da se odnosi samo na životinje kralježnjake (2013: 277).

U stavku 1. Kažnjava se namjerno nanošenje boli, patnje, ozljeda i izlaganje strahu životinja. U stavku 1. Kažnjava se i neopravdano ubijanje životinja po uzoru na europska zakonodavstva (2013: 278).

Protupravna gradnja

Kriminalna zona ovog kaznenog djela znatno je sužena. Brisana je stavak 1. članka 252.a KZ/97, koji je uveden 2004. kao čista politička reakcija na bespravnu gradnju, što je bio vrlo problematičan zahvat pođe li se od zahtjeva da kazneno pravo mora biti *ultima ratio*. Bespravna je gradnja obuhvaćena prekršajima prema čl. 179. do 194. Zakona o gradnji (2013: 282).

Zbog toga se ovim kaznenim djelom kažnjava samo građenje na zaštićenim područjima: zaštićenoj prirodnoj vrijednosti, kulturnom dobru ili drugom području od posebnog interesa za državu. Načelno ova područja obuhvaćaju parkove prirode, rezervate pa sve do nacionalnih parkova.

4.4.2. Komentar novo uvedenih zakona RH

Ispuštanje onečišćujućih tvari s plovnog objekta

Ovo kazneno djelo uvedeno je radi pružanja adekvatne zaštite sukladno Međunarodnoj konvenciji o spriječavanju onečišćenja mora s brodova 1973/78 te Međunarodnoj konvenciji o nadzoru i upravljanju brodskim balastim vodama i talozima iz 2004. godine. Ono je usklađeno s čl. 4. i 5. Direktive 2005/35/EZ od 7. rujna 2005. izmjenjene Direktivom 2009/123/EZ od 21. listopada 2009. o onečišćenju s brodova i propisivanju kazni, uključujući i kaznenopravnih sankcija, za djela onečišćenja, koja traži kažnjavanje namjernog ili nehajnog ispuštanja s broda onečišćujućih tvari u more (2013: 265).

Ugrožavanje ozonskog sloja

Novim kaznenim djelom ugrožavanja ozonskog sloja kažnjavaju se radnje u vezi s tvarima koje oštećuju ozonski sloj. Ozonski sloj time je prepoznat kao posebna vrijednost koja zaslužuje kaznenopravnu zaštitu. On je sve više ugrožen, a poznato je da je bez njega

život na Zemlji nemoguć. Ovaj članak izrađen je prema čl. 3.(i) Direktive 2008/99/EZ o kaznenopravnoj zaštiti okoliša, a terminološki je usklađen sa Zakonom o zaštiti zraka. Tvari koje oštećuju ozonski sloj propisane su *Montrealskim protokolom o tvarima koje oštećuju ozonski omotač*, koji je Republika Hrvatska ratificirala, kao i njegove izmjene i dopune (2013: 269).

Ugrožavanje okoliša postrojenjem

Sukladno Zakonu o zaštiti okoliša postrojenje (pojam koji je unesen u zakonski tekst) je tehnička, organizacijska cjelina koju za obavljanje djelatnosti koristi tvrtka kojom upravlja ili ju nadzire operater, uključujući uređaje, opremu, strukture, cijevi, strojeve, alate i druge dijelove koji se koriste za rad. Postrojenje se može sastojati od nekoliko samostalnih cjelina na istoj lokaciji pogona (2013: 270).

Pod pojmom “tla” u čl. 197. st. 1. valja razumjeti i morsko dno, korito rijeke i dno jezera. Pojam opasnih postupaka obuhvaća pojam “opasne djelatnosti” iz članka 4. priloga 1. Uredbe o načinu utvrđivanja šteta u okolišu, kao i pojam “nezakonitog i nepravilnog djelovanja” iz čl. 151. st. 3. zakona o zaštiti okoliša (2013: 270).

Radi se deliktu apstraktnog ugrožavanja pa je dovoljno dokazati mogućnost ugrožavanja medija okoliša, ljudi ili biološkog svijeta, a ne traži se da je došlo do neposrednog ugrožavanja (2013: 270).

Ugrožavanje okoliša radioaktivnim tvarima

Ovaj članak odgovara čl. 253. i čl. 267. st. 1 KZ/97. Usklađen je s čl. 3.(e) Direktive 2008/99/EZ te čl. 2 stavak 1.e Konvencije Vijeća Europe o zaštiti okoliša putem kaznenog prava koji kažnjavaju protupravnu proizvodnju, zbrinjavanje, skladištenje, korištenje, prijevoz, uvoz, izvoz i odlaganje nuklearnih stvari ili drugih opasnih radioaktivnih tvari koje uzrokuju ili mogu prouzročiti smrt ili tešku ozljedu neke osobe ili znatnu štetu u pogledu kakvoće zraka, tla, vode, životinja ili biljaka (2013: 271).

Pod pojmom “tla” valja razumjeti i morsko dno, korito rijeke i dno jezera (2013: 271).

Radioaktivni materijal samo je jedna vrsta ionizirajućih tvari prema Zakonu o radiološkoj i nuklearnoj sigurnosti (NN 28/10). Kod izricanja sankcije valja voditi računa radi li se o tvarima visoke, srednje ili niske radioaktivnosti (2013: 271).

Radi se također o deliktu apstraktnog ugrožavanja pa je dovoljno dokazati mogućnost ugrožavanja medija okoliša, ljudi ili biološkog svijeta, a ne traži se da je došlo do neposrednog ugrožavanja (2013: 271).

Uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti

Ovo kazneno djelo uvedeno je radi usklađivanja s čl. 3.(f) Direktive 2008/99/EZ. Do sada je bilo djelomično pokriveno protuzakonitim lovom i protuzakonitim ribolovom kojima se pružala nedostatna kaznenopravna zaštita. Također, u ovaj članak prebačen je i dio sadržaja iz čl. 325. KZ/97, pa se ovim kaznenim djelom štite od uništenja i oštećenja i ostale zaštićene prirodne vrijednosti, koje nisu životinje, biljke ili gljive. Proširen je spektar radnji. Štite se sve zaštićene svojte, osim ako se radi o neznatnoj količini pripadnika svojte i ako to ima neznatan utjecaj na očuvanje svojte (2013: 273).

Uništavanje staništa

Ovo kazneno djelo uvedeno je radi usklađivanja s čl. 3.(h) Direktive 2008/99/EZ. U stavku 1. i 2. zabranjuje se uništavanje staništa, što je prije bilo djelomično pokriveno čl. 259.KZ/97 kojim se zabranjivalo uništavanje staništa zaštićenih vrsta riba i drugih vodenih i morskih životinja i organizama. Sada se zabranjuje uništavanje i znatno oštećivanje staništa svih zaštićenih i strogo zaštićenih svojti, a sukladno čl. 3.(h) Direktive 2008/99/EZ zabranjuje se i uništavanje, odnosno znatno oštećivanje staništa na zaštićenom području prirode (2013:274).

Ugrožavanje bukom, vibracijama ili neionizirajućim zračenjem

Bivše kazneno djelo ugrožavanja okoliša bukom (čl. 251. KZ/97) po uzoru na 325a. njemačkog KZ prošireno je na vibracije i neionizirajuća zračenja. Buka je posebno spomenuta u čl. 4.(b) Konvencije o zaštiti okoliša kroz kazneno pravo. Djelo je

formulirano kao kazneno djelo konkretnog ugrožavanja jer nije potreban tako visok stupanj zaštite kao kod predhodnih kaznenih djela (2013: 272).

Definicije vibracije nema u našem, kao ni u njemačkom zakonodavstvu, no u njemačkoj literaturi i praksi se pod tim pojmom podrazumjeva “niskofrekventno mehaničko potresanje (drmanje) čvrstih tijela”. Tu spadaju npr. hidrauličke bušilice – bageri koji ne proizvode buku, ali mogu proizvoditi jake vibracije (2013: 272).

Neoionizirajuća zračenja jesu elektromagnetska polja i elektromagnetski valovi frekvencije niže od 3.000.000 GHz ili ultrazvuk frekvencije niže od 500 MHz koji u međudjelovanju s tvarima ne stvaraju ione. Dakle, radi se o zračenjima koja su svuda oko nas i nisu štetna ako njihov intenzitet i vrijeme izloženosti ne prijeđe dopuštene granice (2013: 272).

Prenošenje zaraznih bolesti životinja i organizama štetnih za bilje

Umjesto izraza “zarazne bolesti biljaka” koji ne postoji ni u zakonodavstvu iz područja biljnog zdravstva ni u samoj fitosanitarnoj struci (zdravstvenoj zaštiti biljaka), sukladno čl. 3. st. 8. Zakona o biljnom zdravstvu, uveden je pojam “štetni organizmi” koji obuhvaća čitav niz uzročnika šteta na bilju, od kojih uzročnici bolesti čine tek jedan dio. Pojam bilja ne odnosi se na gljive jer je zakonodavac ocijenio da se na temelju analize rizika širenja štetnih organizama na smatra da se gljivama mogu prenijeti značajniji štetni organizmi. Prije korišten pojam “biljnih štetnika” obuhvaćen je pojmom uzročnika (2013: 279).

Radi se o kaznenom djelu konkretnog ugrožavanja pa je dovoljno da dođe do opasnosti od širenja bolesti ili njezinih uzročnika, odnosno pojave ili širenja organizama štetnih za bilje, a ne traži se da dođe do povređivanja (npr. epidemije). Teže posljedice ovog kaznenog djela predviđene su u teškim kaznenim djelima protiv okoliša (2013: 279).

Proizvodnja i stavljanje u promet štetnih sredstava za liječenje životinja

Kazneno djelo iz stavka 1. ovog članka odgovara čl. 256. KZ/97, osim što je gornja mjera kazne podignuta na dvije godine zatvora. U stavku 2. propisano je kažnjavanje za nehaj. Teže posljedice ovog kaznenog djela predviđene su u teškim kaznenim djelima protiv okoliša (2013: 279).

Promjena vodnog režima

Kazneno djelo promjene vodnog režima novo je kazneno djelo koje u praksi nije rijedak slučaj pa je valjalo predvidjeti kaznenu odgovornost radi bolje prevencije i djelotvornijeg kažnjavanja počinitelja. Radnja ovog kaznenog djela obično se sastoji u nezakonitom postavljanju brana (npr. radi navodnjavanja privatnog zemljišta) (2013: 281).

Djelotvorno kajanje

Prelaskom na dominantno ekocentrični model kaznenih djela protiv okoliša kod kojih je uglavnom dovoljno već nehajno apstraktno ugoržavanje da bi se radilo o kaznenom djelu, valja izbjeći izricanje kazne gdje god nema posebne potrebe za kaznom i gdje je to korisno za okoliš. Upravo institut djelotvornog kajanja kod kaznenih djela protiv okoliša idealan je za provedbu načela da kazna mora biti *ultima ratio*⁶ te istodobno daje poticaj počiniteljima da otklone onečišćenje prije nego nastupe teške posljedice. Kao uzori iz poredbenog prava poslužili su 330b njemački KZ te 183 austrijski KZ (2013: 282).

Teške posljedice jesu one opisane u teškim kaznenim djelima protiv okoliša (čl. 214. KZ): smrt, teška tjelesna ozljeda, teško narušenje zdravlja jedne ili više osoba, promjene prouzročene onečišćenjem koje se ne mogu dulje vrijeme otkloniti, velika nesreća (2013: 282).

Teška kaznena djela protiv okoliša

Pojam “ekološka nesreća” više nije definiran Zakonom o zaštiti okoliša (NN 110/07). Stupanjem na snagu Uredbe o spriječavanju velikih nesreća koje uključuju opasne tvari, prestao je vrijediti Plan intervencija u zaštiti okoliša koji je sadržavao pojam “ekološke nesreće”. Umjesto toga uveden je novi pojam “velika nesreća” koji je definiran kao “događaj, tj. nekontrolirana pojava izazvana velikom emisijom, požarom ili eksplozijom i sl. Ti događaji su uzrokovani nekontroliranim razvitkom događanja tijekom djelovanja u postrojenju u kojemu su prisutne opasne tvari te jedna ili više tih opasnih tvari i/ili njihovih spojeva nastalih uslijed događaja, tj. nekontrolirane pojave dovode u ozbiljnu trenutačnu ili

⁶ Maršavelski (2012: 951) kazneno pravo treba biti *ultima ratio*, tj. da se kaznena djela i kaznenopravne sankcije propisuju samo ako se adekvatna zaštita ne bi mogla ostvariti na drugi način

odgođenu opasnost ljudsko zdravlje i život, materijalna dobra i/ili okoliš, unutar i/ili izvan postrojenja” (čl. 3. st. 1. toč. 57 Zakona o zaštiti okoliša), a sukladno Seveso II direktivi (2013: 283).

5. SPOL I ROD KROZ TEORIJE

5.1. EKOFEMINIZAM

Spolna struktura počinitelja izrazito je bitna jer može pridonijeti kvalitetnijem razumjevanju i budućoj prevenciji i intervenciji. Taj dio ćemo objasniti kroz feminističku perspektivu gdje Galić i Geiger (2006) tvrde kako ekofeministički diskurs bitnim dijelom izrasta iz kritike zapadne znanosti te propitivanja svih aspekata između žene i prirode. One tvrde kako se zapadna filozofija bazira na dualističkoj epistemologiji koja suprotstavlja kulturu prirodi, muškaraca ženi, razum emocijama i um tijelu. Galić i Geiger (2006) podalje objašnjaju kako su žene te koje su povezane s prirodom, emocijama i tijelom, dok su muškarci povezani s kulturom, razumom i umom, gdje se simboličke i ideološke konstrukcije žena kao bližih prirodi od muškaraca postavlja temelje za dominaciju nad ženama i nad prirodom. One naglašavaju propitivanje hijerarhijskog dualizma priroda-kultura, muškarac-žena i emocije-razum unutar ekofeminizma, gdje se želi se odbaciti veza žena s prirodom te se sugerira da te veze treba koristiti kao prednosti za transformiranje navedenih distinkcija, reviziju konceptualizacije prirode i rješavanja okolišnih problema. Zbog nekih interpretacija veza žene i prirode, naročito onih iz redova kulturalnih ekofeminista/ekofeministkinja, ekofeminizam je bio, kako autorice tvrde, i objekt feminističke kritike zbog svojih esencijalističkih interpretacija ženske prirode kao njegujuće, te teze da su zbog svoje biologije žene bliže prirodi.

Potrebno je naglasiti kako se ekofeminizam kao pokret razlikuje od drugih feminizama time što naglašava potrebu za očuvanjem okoliša kao temelja feminističke koncepcije svijeta, ali i time što uporište pronalazi u svojevrsnoj revitalizaciji kulta Majke Zemlje (Geja). Također se razlikuje od ideja koje su globalno raširene, poput pokreta dubinske ekologije, u tome što uzrok degradacije okoliša i neravnopravnosti u društvu vidi u patrijarhalnom modelu strukturiranja moći u društvu. Prema teoretičarkama ekofeminizma žene nisu uzrokovale uništenje okoliša, već su kao i priroda, stari narodi i kulture bile izložene destrukciji, dominaciji i podčinjavanju. (Holy, 2007.)

Pošto su se ženama pripisale osobnosti prirode u odnosu na kulturu (muškarce) onda se muškarcima mogu pripisati "zasluge" današnjeg lošeg globalnog stanja okoliša i

možda uzeti kao primjer da je vrijeme za promjenu i da dosadašnji dualizam očito ne funkcionira te je potrebno napokon "otvoriti oči" i uzeti u obzir ekofeminističku perspektivu i znanja koja ona može pridonijeti, kao što su ponajprije ženska tradicionalna znanja o okolišu. "Zbog svoje lokacije na rubu i njihove uloge u proizvodnji sredstava za uzdržavanje, žene iz društava Trećeg svijeta često su sposobne ponuditi ekološke uvide koji su dublji i bogatiji nego tehnokratski naputci internacionalnih eksperata ili odgovora muškaraca iz vlastitog društva" (Shiva, prema Sachs, 1997:3). Galić i Geiger (2006) tvrde kako dnevni rad, svakodnevne aktivnosti i prijete zdravlju njihovih obitelji je razlog ženskog angažmana u okolišnom pokretu. Nadalje, tvrde kako je feminizam od svojih početaka problematizirao pitanje odnosa žene i prirode te s obzirom da feminizam nije homogen te su se veze interpretirale na različite načine i u različitim povijesnim kontekstima. One objašnjavaju kako pojavom ekofeminizma pitanje odnosa žene i prirode ne postavlja se kao izvorom muške opresije nad ženama, već na drugačiji način te se postavlja pitanje treba li uzrok devalvirane ženske pozicije tražiti u prirodi ili u kulturi?

Galić i Geiger (2006) u svom radu postavljaju zanimljiva pitanja koja propituju kulturu kao "krivca" u diskrepanciji te vrste dominacije koje mogu postojati po pitanju odnosa žena i prirode te žena i muškaraca. Tako one objašnjavaju kako su žene identificirane s onim što određena kultura smatra manje zanimljivim i manje vrijednim, u najopćenitijem smislu s prirodom. Pitaju se treba li ih prihvatiti, odbaciti ili u kontekstu ekoloških kriza i okolišne tematike revalorizirati i tumačiti na drugačiji način? Iz toga slijedi pitanje koja je uloga žena u rješavanju ekoloških problema i podržavanja održivosti? Nadalje, Galić i Geiger (2006) objašnjavaju kako žene i muškarci imaju različit odnos spram okoliša, njihovo znanje o okolišu i iskustva življenja i rada u okolišu se razlikuju, no te razlike nemaju uzroke u biologiji, već u kulturi, one nisu spolne već rodne razlike. One naglašavaju da razumijevanje prirode ljudskih odnosa s okolišom ključno je za rješavanje okolišnih problema. Zbog ženskih tjelesnih iskustava (menstruacija, rađanje, dojenje, menopauza), žene se lociraju u poseban odnos spram prirode. Kao zadatak ekofeminizma one navode razvijanje strategije i relacije koje će demaskirati i destruirati konceptualne strukture dominacije koje sadrže različite -izme dominacije, osobito dominaciju nad ženama i nad prirodom.

5.2. KRIZA EKOSUSTAVA IZ PERSPEKTIVE LUHMANNOVE TEORIJE SUSTAVA

Jedan od mogućih globalnih okolišnih problema, kako piše Markešić (2013) Luhmann objašnjava kroz postavke da su moderna društva funkcionalno izdiferencirana na pojedinačne sustave kao što su politika, privreda, pravo, znanost, odgoj, religija, itd. i da ni jedan od tih pojedinačnih, međusobno jednakovrijednih, funkcionalnih sustava, čak ni politika koja bi trebala upravljati razvojem društva, ne može reprezentirati društvo kao cjelinu niti nastupati u ime toga društva. Markešić tvrdi (2013) da se temeljem takvoga teorijskog polazišta može reći da do (samo)ugroze društva, kao komunikacijskog sustava, dolazi zbog toga što na katastrofe u okolnome svijetu (okolišu) ne reagira društvo kao cjelina, niti u njegovo ime to može učiniti bilo koji od izdiferenciranih pojedinačnih funkcionalnih (pod) sustava. Autor zaključuje kako svaki pojedinačni sustav na te ugroze reagira isključivo na sebi svojstven način (privreda iz perspektive troškova /dobiti, politika iz perspektive izbornih šansi za dobivanje ili gubitak izbora, znanost iz perspektive novih istraživanja, religija iz perspektive okolnoga svijeta kao Božjeg stvorenja itd.).

Ovakva perspektiva pridaje veliku važnost globalnoj društvenoj akciji te također multidisciplinarnom pristupu. No, moglo bi se reći je jedan od gorućih problema politika svake pojedinačne države iza koje se skrivaju različiti interesi koji često nisu niti ekološki niti održivi, te loša zelena politika jedne države najčešće utječe na druge države (susjedne države ili čak šire). Također je bitna međusobna suglasnost znanstvene zajednice kao jednog bitnog sustava te državne politike koja uzima u obzir znanja znanstvenog kruga u poticanju održivog razvoja, strategija zelene politike, borbi protiv zelenog kriminala i sprečavanju daljnje ekološke štete. Zato je pojam globalne društvene akcije toliko bitan, isto se tako može objasniti važnost multidisciplinarnog pristupa. Takav pristup omogućuje rješavanje problema sa više "kutova", istovremeno razumijevanje uzroka i posljedica svake od disciplina (ekologije, sociologije, ekonomije, politike...) te smanjivanje rizika na najnižu razinu.

6. METODE RADA

Cilj ovog istraživanja je analizirati trendove kretanja broja prijavljenih kaznenih djela protiv okoliša te prijavljenih osoba za ta kaznena djela s obzirom na spol i dob u Hrvatskoj u razdoblju od 1. siječnja 2008. do 31. prosinca 2016. godine.

Izvori podataka za ovo istraživanje su službene statistike Ministarstva unutarnjih poslova Republike Hrvatske. Policija i Ministarstva raspolažu točnim podacima o kretanju, strukturi i dinamici određene pojave, u ovom slučaju, trendu kretanja kaznenih djela protiv okoliša (Singer, Kovčo Vukadin, Cajner Mraović, 2002). Međutim, korištenje upravo ove vrste podataka može predstavljati problem jer podaci ovise o tijelima socijalne kontrole.

U radu su korištene uobičajene metode i tehnike deskriptivne statistike (grupiranje podataka), tablično i grafičko prikazivanje, metoda relativnih brojeva. Također, u radu su korištene metode analize vremenskih nizova. Vremenski nizovi podataka su izrazito korisni jer omogućavaju promatranje pojave u kretanju i dinamiku kretanja promatrane pojave.

Indeksi su relativni brojevi koji pokazuju odnos jedne pojave u različitim vremenskim razdobljima, navodi Asančaić (2014). Verižni indeksi su pokazatelji relativne promjene neke pojave u promatranom razdoblju, ističe Asančaić (2014).

Linija trenda s ocijenjenim parametrima glasi:

$$= a + bX,$$

a parametri a i b ocjenjuju se metodom najmanjih kvadrata. Za svaku jedinicu vremena t jednadžba linearnog trenda s ocijenjenim parametrima glasi

$$= a + bxt ,$$

Bazni indeksi pokazuju relativne promjene pojave u tekućem razdoblju u odnosu na neko odabrano bazno razdoblje. Dobivaju se tako što se podaci vremenske serije u svakom promatranom periodu stavljaju u odnos sa podatkom u periodu koji je izabran kao baza, koja se tokom vremena ne mjenja. Dakle, ako se nivo pojave u tekućem periodu obilježi sa Y_t , nivo pojave u prethodnom periodu sa Y_{t-1} , a nivo pojave u baznom periodu sa Y_b , bazni indeksi izračunavaju se na sljedeći način (Mikulić, 2008):

$$I_t = \frac{Y_t}{Y_b} \times 100$$

Verižni indeksi su relativni brojevi (u %) koji pokazuje promjene stanja pojave u uzastopnim razdobljima, odnosno pokazuju za koliko se posto vrijednost pojave u jednom razdoblju promijenila u odnosu na prethodno razdoblje. Verižne indekse računamo tako da se vrijednost razdoblja t podijeli s vrijednosti prethodnog razdoblja $t-1$, a zatim omjer pomnoži sa sto (Mikulić, 2008).

$$V_t = \frac{Y_t}{Y_{t-1}} \times 100$$

Verižni indeks pokazuje koliko jedinica pojave u razdoblju t dolazi na svakih sto jedinica pojave u razdoblje $t-1$. Verižni indeks za prvo razdoblje ne može se izračunati. Verižni indeks je broj koji može biti 100 te manji ili veći od 100 (Mikulić, 2008).

7. REZULTATI

Rezultati u radu su prikazani grafički i tablično. Grafičkim prikazom podataka omogućeno je praćenje kretanja ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba i ukupnog broja prijavljenih osoba po vrsti kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj s obzirom na spol i dob. Tabličnim prikazom dobiven je pregled relativne stope promjene ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba i ukupnog broja prijavljenih osoba po vrsti kaznenih djela protiv okoliša od 2008. do 2016. godine za Hrvatsku.

7.1. TRENDOWI KRETANJA PRIJAVLJENIH PUNOLJETNIH OSOBA U HRVATSKOJ

Podaci koji mogu poslužiti kao temelj iz kojih se može vidjeti okviran broj punoljetnih počinitelja kaznenih djela, prijave optužbe i osude preuzeti su iz statističkih izvješća 1605/2016, iz državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske. Ovakav temelj može pridonijeti boljem razumijevanju omjera ukupnog broja prijavljenih osoba za sve vrste kaznenih djela te omjera broja prijavljenih osoba za kaznena djela nad okolišem u Republici Hrvatskoj.

Tablica 1. Prijavljene punoljetne osobe u Hrvatskoj (2009.-2016.)

GODINA	Ukupno	Vt	It (2009 =100)	Žene			
				Svega	Vt	It (2009 =100)	%
2009	70 002	0	100	5 843	0	100	13,7
2010	69 601	99.43	99.43	5 771	98.77	98.77	13,7
2011	66 874	96.08	95.53	5 962	103.31	102.04	14,2
2012	62 955	94.14	89.93	4 277	71.74	73.20	12,8
2013	55 924	88.83	79.89	3 717	86.91	63.61	13,9
2014	51 136	91.44	73.05	3 398	91.42	58.16	13,8
2015	57 688	112.81	82.41	4 541	133.64	77.72	16,1
2016	60 194	104.34	85.99	5 695	125.41	97.47	18

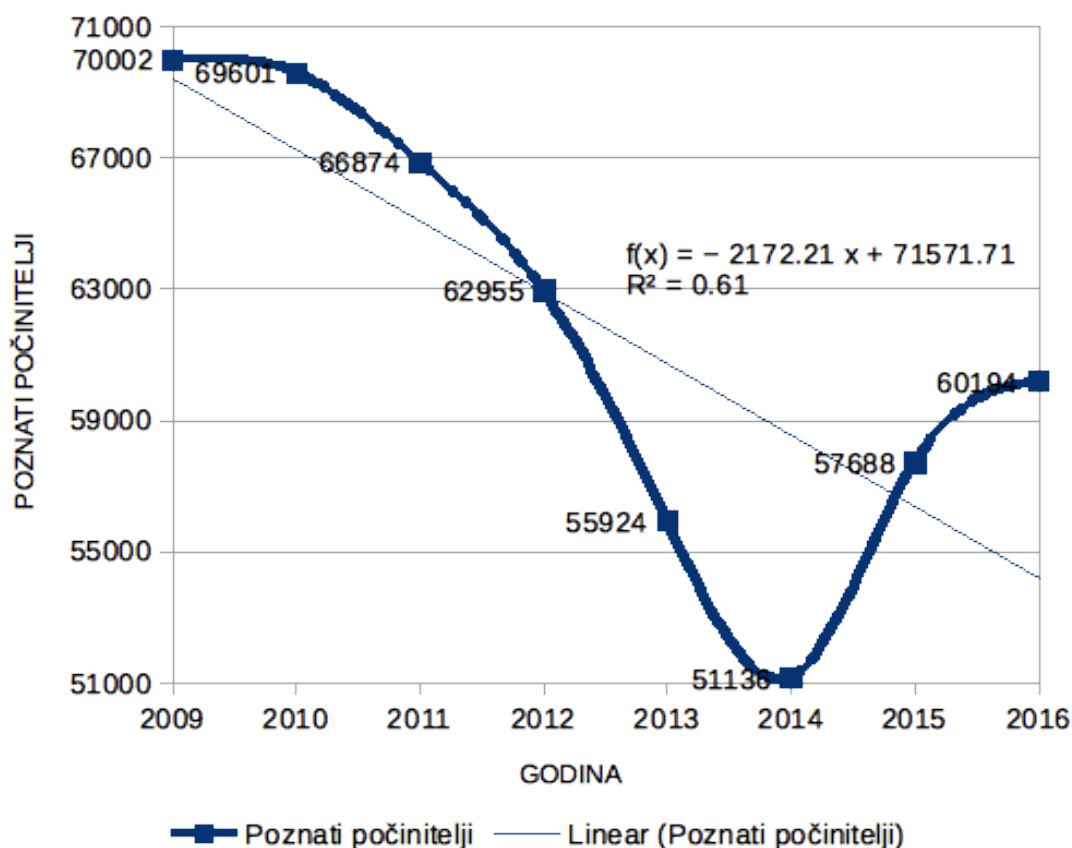
Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1504.pdf

Tablica 1. prikazuje broj prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine. Pomoću ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj na temelju izračunatih verižnih indeksa i stopa promjene, može se zaključiti kako je u 2010. godini u Republici Hrvatskoj zabilježen pad u broju prijavljenih punoljetnih osoba za 0,57% u odnosu na 2009. godinu. Važno je naglasiti kako se radi o apsolutnim brojkama prijavljenih čiji je broj u 2009. godini iznosio N=70002, a u 2010. godini zabilježeno je 69601 prijavljenih punoljetnih osoba (401 osoba manje). Opadajući trend nastavlja se do 2014. godine kada se bilježi pad od 8,56% u broju prijavljenih punoljetnih osoba u odnosu na 2013. godinu. Kako se radi o apsolutnim vrijednostima N=55924 prijavljenih punoljetnih osoba u 2013. godini i N=51136 u 2014. godini. U 2015. godini zabilježen je porast u broju prijavljenih punoljetnih osoba za 12,81% u odnosu na 2014. godinu. Rastući trend se nastavlja i u 2016. godini i iznosi 4,34% u odnosu na 2015. godinu.

Od ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine, prikazani su i podaci koliko punoljetnih žena je bilo prijavljeno u istom razdoblju. Pa tako u 2010. godini zabilježen je rast u broju prijavljenih punoljetnih žena za 3,31% u odnosu na 2009. godinu. U 2011. godini zabilježen je pad u broju prijavljenih punoljetnih žena za 28,26% u odnosu na 2010. godinu. Opadajući trend nastavlja se i sljedećih godina sve do 2015. godine kada dolazi do porasta broja prijavljenih punoljetnih žena za 33,64% u odnosu na 2014. godinu. U 2016. godini također dolazi do porasta broja prijavljenih punoljetnih žena za 25,14% u odnosu na 2015. godinu.

Tablica 1. prikazuje broj prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine. Kao bazna godina odabrana je 2009 godina. U 2010. godini zabilježen je pad u broju prijavljenih punoljetnih osoba za 0,57% u odnosu na 2009. godinu. Opadajući trend nastavlja se i sljedećih godina te je najveći pad prijavljenih punoljetnih osoba zabilježen 2014. godine kada je iznosio 26,95% u odnosu na baznu 2009. godinu.

Što se tiče prijavljenih punoljetnih žena u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine, 2009. godina je također bazna godina. U 2010. godini zabilježen je pad u broju prijavljenih punoljetnih žena za 1,23% u odnosu na 2009. godinu. U 2011. godini dolazi do rasta broja prijavljenih punoljetnih žena za 2,04% u odnosu na 2009. godinu. U 2012. godini dolazi do pada broja prijavljenih punoljetnih žena za 26,8% u odnosu na 2009. godinu. Opadajući trend nastavlja se i sljedećih godina te je najveći pad prijavljenih punoljetnih žena zabilježen 2014. godine kada je iznosio 41,84% u odnosu na baznu 2009. godinu.

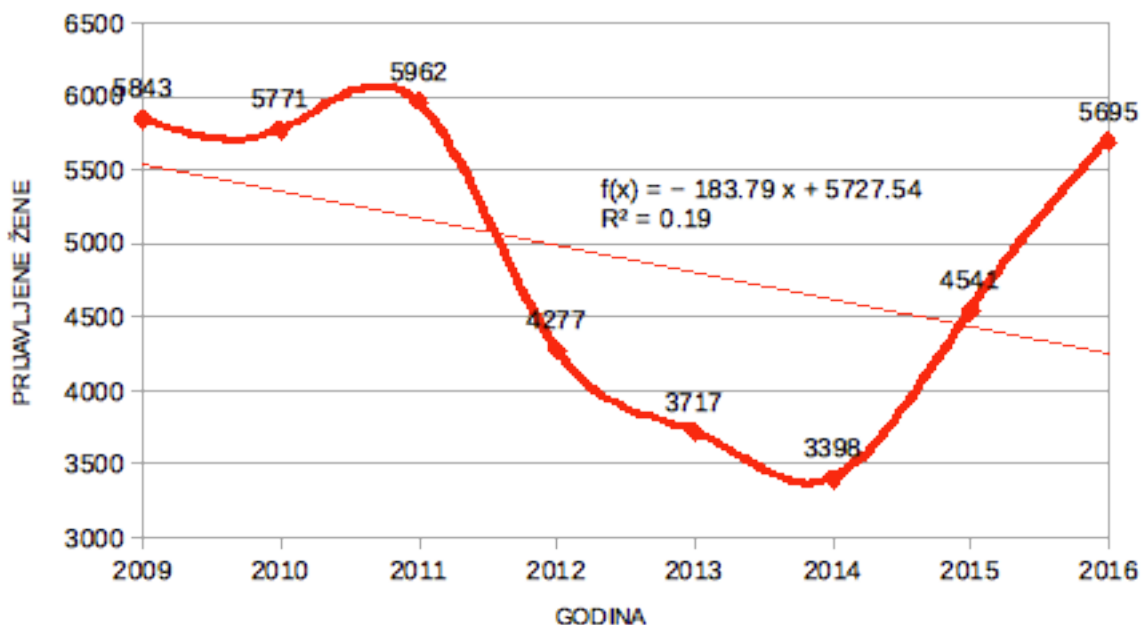
Grafikon 1. Trend kretanja broja prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj (2009.-2016.).

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1504.pdf

Iz Grafikona 1. Trend kretanja ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine pokazuje da je najviše osoba za kaznena djela prijavljeno u 2009. godini te je iznosio 70002 prijavljenih punoljetnih osoba. Sukladno linearnom trendu kretanja zabilježen je prosječni pad od 2172 prijavljenih punoljetnih osoba, što je protumačeno u 61% slučajeva. Ovaj trend nije u potpunosti pouzdan jer njime nije objašnjeno 39% slučajeva.

Broj prijavljenih punoljetnih osoba nakon 2009. godine znatno opada sve do 2014. godine, nakon koje dolazi do rasta broja prijavljenih punoljetnih osoba, ali taj rast nije toliko velik jer približavanjem 2016. godine rast se smanjuje i na kraju čak stagnira.

Ovi podaci otvaraju neka pitanja u vezi broja prijavljenih punoljetnih osoba. Koji je pravi uzrok takvoga pada do 2014. godine? Ima li taj pad veze sa promjenom Kaznenog zakona 2011. godine koji je stupio na snagu 2013. godine?

Grafikon 2. Trend kretanja broja prijavljenih punoljetnih žena u Hrvatskoj (2009.-2016.).

Izvor: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2013/SI-1504.pdf

Iz Grafikona 2. Trend kretanja ukupnog broja prijavljenih punoljetnih žena u Hrvatskoj u razdoblju od 2009. do 2016. godine pokazuje da je najviše žena prijavljeno u 2009. godini kada prijavljeno 5843 punoljetnih žena. Sukladno linearnom trendu kretanja zabilježen je prosječni pad od 184 prijavljenih punoljetnih žena, što je protumačeno u 19% slučajeva. Ovaj trend nije pouzdan jer njime nije objašnjeno 81% slučajeva.

Za razliku od ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba koji nakon 2009. godine znatno opada sve do 2014. godine, kod ukupnog broja prijavljenih žena pad se događa tek od 2011. godine. Nakon 2014. godine dolazi do rasta broja prijavljenih punoljetnih žena, no taj je rast znatno veći od ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba te sa tim rastom ukupan broj prijavljenih žena izjednačava se sa brojem prije početka pada (2009.-2011.).

Ovi podaci također otvaraju neka pitanja u vezi broja prijavljenih punoljetnih žena. Kao i kod ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba, koji je uzrok pada do 2014. godine? Ima li taj pad veze sa promjenom Kaznenog zakona 2011. godine koji je stupio na snagu 2013. godine? Koji je razlog takvog znatnog rasta nakon 2014. godine i zašto se razlikuje od rasta ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba?

7.2. TRENDOVI KRETANJA PRIJAVLJENIH OSOBA PREMA VRSTI KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA I SPOLU U HRVATSKOJ

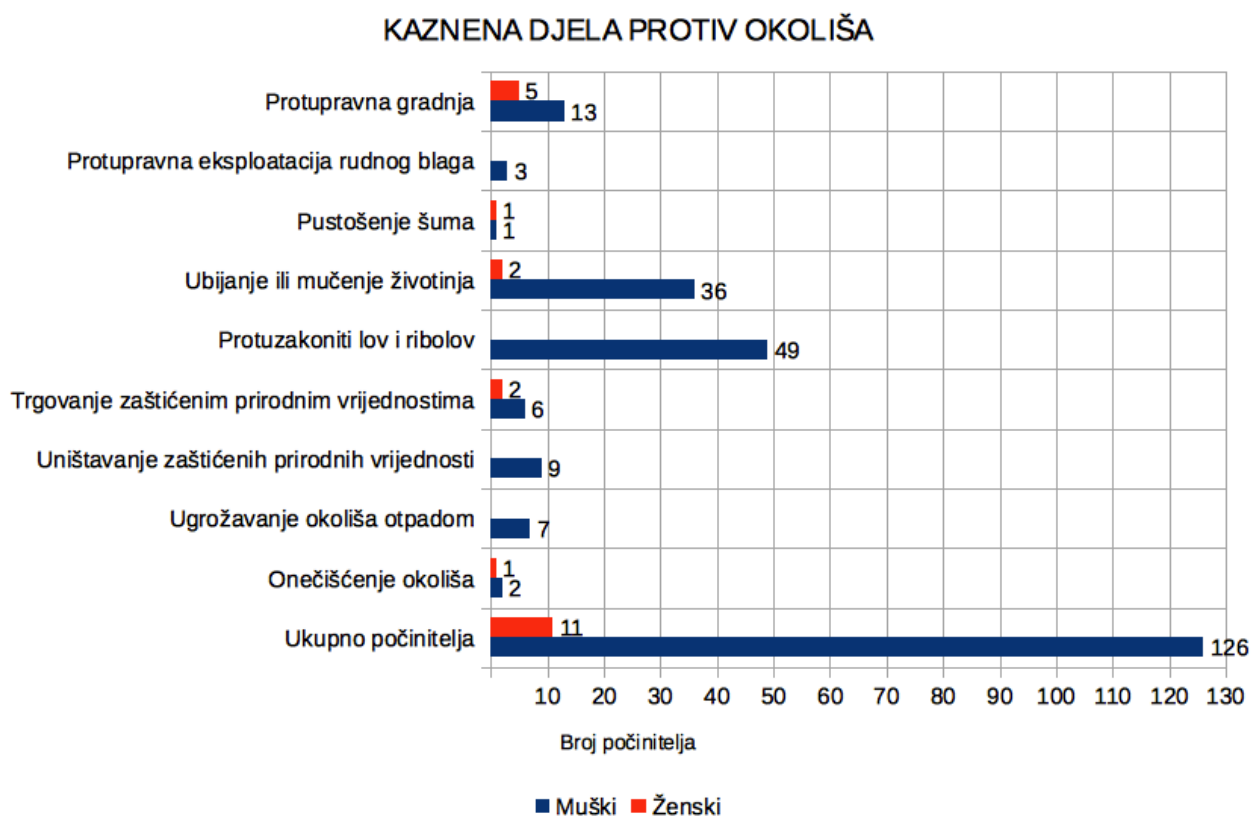
Ovi podaci služe kako bi se dobio uvid u broj prijavljenih osoba i njihovu raspodjelu prema vrsti kaznenih djela protiv okoliša.

Tablica 2. Prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša i spolu (2008.-2016.)

Izvor: MUP RH

Glava/ Članak	Kaznena djela protiv okoliša	Fizičke osobe	Muški	Ženski
XX.	UKUPNO POČINITELJA	137	126	11
193.	Onečišćenje okoliša	3	2	1
196.	Ugrožavanje okoliša otpadom	7	7	-
200.	Uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti	9	9	-
202.	Trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima	8	6	2
204.	Protuzakoniti lov i ribolov	49	49	-
205.	Ubijanje ili mučenje životinja	38	36	2
209.	Pustošenje šuma	2	1	1
211.	Protupravna eksploatacija rudnog blaga	3	3	-
212.	Protupravna gradnja	18	13	5

Tablica 2. prikazuje ukupan broj počinitelja, broj počinitelja za svaku vrstu kaznenog djela protiv okoliša te broj počinitelja s obzirom na spol od 2008. do 2016. godine.

Grafikon 3. Prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša i spolu (2008.-2016.)

Izvor: MUP RH

Grafikon 3. prikazuje ukupan broj počinitelja, broj počinitelja za svaku vrstu kaznenog djela protiv okoliša s obzirom na spol od 2008. do 2016. godine. Iz ovog grafikona se vidi udio muškaraca i žena za svako kazneno djelo protiv okoliša te na kraju ukupan broj muških i ženskih počinitelja, također se vidi da je broj muških počinitelja znatno veći od ženskih počinitelja. Najveća razlika u broju počinjenih kaznenih djela s obzirom na spol vidi se kod kaznenih djela ubijanje ili mučenje životinja gdje je broj ženskih počinitelja 2, a broj muških počinitelja iznosi 36; te protuzakoniti lov i ribolov gdje nema ženskih počinitelja a muških počinitelja ima 49. Vidi se velika razlika s obzirom na spol kada se

gleda ukupan broj počinitelja kaznenih djela protiv okoliša. Ukupan broj ženskih počinitelja je 11, dok je ukupan broj muških počinitelja 126.

7.3. TRENDOVI KRETANJA PRIJAVLJENIH OSOBA PREMA VRSTI KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA I DOBI U HRVATSKOJ

Tablica 3. Prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša i dobi (2008.-2016.)

Izvor: MUP RH

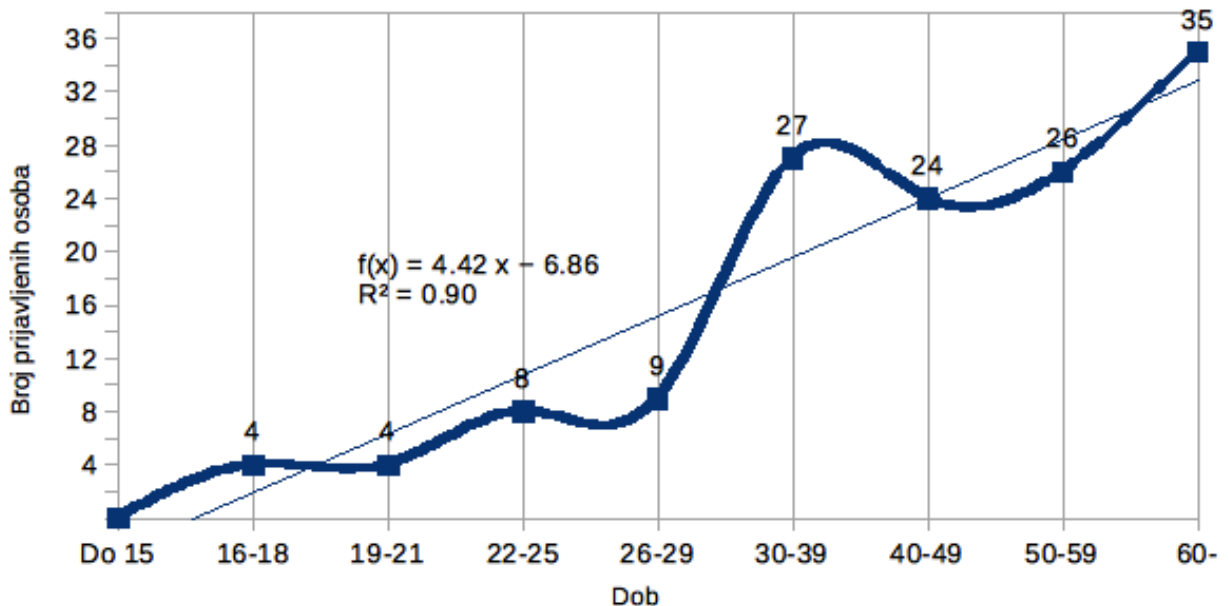
Popis prijavljenih kaznenih djela po člancima KZ-a											
Glava/ Članak	XX. Kaznena djela protiv okoliša	Ukupno	Do 15	16-18	19-21	22-25	26-29	30-39	40-49	50-59	60-...
	Ukupno počinitelja	137	-	4	4	8	9	27	24	26	35
	Vt				100	200	113	300	89	108	135
	It (16-18=0)				100	200	225	675	600	650	875
193.	Onečišćenje okoliša	3	-	-	-	-	-	2	-	1	-
196.	Ugrožavanje okoliša otpadom	7	-	-	-	1	-	5	-	-	1
200.	Uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti	9	-	-	-	-	1	-	4	2	2
202.	Trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima	8	-	-	-	-	-	2	2	3	1
204.	Protuzakoniti lov i ribolov	49	-	3	3	3	5	8	8	9	10
205.	Ubijanje ili mučenje životinja	38	-	1	1	4	3	8	6	4	11
209.	Pustošenje šuma	2	-	-	-	-	-	-	1	1	-
211.	Protupravna eksploatacija rudnog blaga	3	-	-	-	-	-	-	-	2	1
212.	Protupravna gradnja	18	-	-	-	-	-	2	3	4	9

Tablica 3. prikazuje prijavljene osobe prema vrsti kaznenog djela protiv okoliša od 2008. do 2016. godine s obzirom na dob. Pomoću ukupnog broja prijavljenih kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj pomoću izračunatih verižnih indeksa i stopa promjene, moguće je zaključiti kako u dobi između 22. i 25. godine dolazi do porasta za 100% u odnosu na dobnu skupinu od 19 do 21 godine. Važno je naglasiti kako se radi o apsolutnim brojkama prijavljenih čiji je broj u dobnoj skupini između 19 i 21 godine iznosio N=4 , a u dobnoj

skupini od 22 do 25 godina zabilježeno je 8 prijavljenih osoba (4 osobe više). U dobnoj skupini između 26 i 29 godina također dolazi do porasta broja prijavljenih za 13% u odnosu na prethodnu dobnu skupinu od 22. do 25. godine. Najveći porast bilježi se unutar dobne skupine od 30 do 39 godina kada porast iznosi 200% u odnosu a prethodnu dobnu skupinu od 26 do 29 godina. Nakon zabilježenog pada u broju prijavljenih kaznenih djela protiv okoliša u dobnoj skupini između 40 i 49 godina koji iznosi 11%, u odnosu na prethodnu dobnu skupinu, ponovo dolazi do porasta broja prijavljenih kaznenih djela protiv okoliša. Od 2013. godine, kaznena djela protuzakonitog lova i protuzakonitog ribolova spadaju pod jedno kazneno djelo protuzakonitog lova i ribolova, te kazneno djelo mučenje životinja mijenja naziv u kazneno djelo ubijanje ili mučenje životinja, stoga kod zaključivanja treba imati na umu kako i promjena zakona može doprinijeti porastu broja prijavljenih osoba za spomenuta kaznena djela, a ne striktno samo povećan broj počinitelja kaznenih djela.

Tablica 3. prikazuje popis prijavljenih osoba prema vrsti kaznenih djela protiv okoliša po člancima Kaznenog zakona Republike Hrvatske od 2008. do 2016. godine s obzirom na dob. Ukupan broj prijavljenih osoba prema kaznenim djelima protiv okoliša u Hrvatskoj pomoću izračunatih baznih indeksa i stopa promjene, moguće je zaključiti kako u dobi između 22. i 25. godine dolazi do porasta za 100% u odnosu na dobnu skupinu od 16 do 18 godine koja je uzeta kao bazna dobna skupina iz razloga što u toj dobnoj skupini imamo prve statističke podatke te se nastojalo utvrditi trend s obzirom na dob (od rane dobi na dalje) kako bi se uvidjelo na koji će se način kretati broj počinitelja kaznenih djela od bazne dobne skupine na dalje. Važno je naglasiti kako se radi o apsolutnim brojkama prijavljenih čiji je broj u dobnoj skupini između 16 i 18 godine iznosio $N=4$, a u dobnoj skupini od 22 do 25 godine zabilježeno je 8 prijavljenih osoba (4 osobe više). U dobnoj skupini između 26 i 29 godina također dolazi do porasta broja prijavljenih kaznenih djela protiv okoliša za 125% u odnosu na baznu dobnu skupinu od 16. do 18. godine. Porast broja prijavljenih kaznenih djela protiv okoliša nastavlja se kroz sve sljedeće dobne skupine te se najveći porast bilježi se unutar dobne skupine od 60 godina na dalje kada porast iznosi 775% u odnosu a baznu dobnu skupinu. Od 2013. godine, kaznena djela protuzakonitog lova i protuzakonitog ribolova spadaju u jedno kazneno djelo protuzakonitog lova i ribolova, te u kazneno djelo mučenje životnja dodano je ubijanje životinja, stoga kod zaključivanja treba imati na umu kako i promjena zakona može

doprinijeti porastu broja prijavljenih osoba za spomenuta kaznena djela, a ne striktno samo povećan broj počinitelja kaznenih djela.

Grafikon 4. Osobe prijavljene za kaznena djela protiv okoliša i njihova dob (2008.-2016.)

Izvor: MUP RH

Grafikon 4. prikazuje broj prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša te njihovu dob od 2008. do 2016. godine. Najviše prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša nalaze se u dobi iznad 60 godina. Sukladno linearnom trendu kretanja zabilježen je prosječni rast od 4 prijavljenih osoba, što je protumačeno u 90% slučajeva. Ovaj trend je u potpunosti pouzdan jer njime nije objašnjeno samo 10% slučajeva. Od 2013. godine, kaznena djela protuzakonitog lova i protuzakonitog ribolova spadaju u jedno kazneno djelo protuzakonitog lova i ribolova, te u kazneno djelo mučenje životinja dodano je ubijanje životinja, stoga kod zaključivanja treba imati na umu kako i promjena zakona može doprinijeti porastu broja prijavljenih osoba za spomenuta kaznena djela, a ne striktno samo povećan broj počinitelja kaznenih djela.

7.4. TRENDOVI KRETANJA KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA U HRVATSKOJ

Analizu nastavljamo sa prikazom trendova kriminaliteta na štetu okoliša u Republici Hrvatskoj.

Tablica 4. Ukupan broj kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj (2010.-2016.)

Izvor: MUP HR

KAZNENO DJELO / GODINE		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Onečišćenje okoliša		0	1	0	3	2	3	1
	Vt	/	0.00		0.00	66.67	150.00	33.33
Ugrožavanje okoliša otpadom		7	5	0	5	6	18	3
	Vt	/	71.43	0.00	0.00	120.00	300.00	16.67
Prenošenje zaraznih bolesti životinja		0	0	0	0	0	0	0
	Vt	/	0	0	0	0	0	0
Protuzakoniti lov		174	171	178	174	122	116	76
	Vt	/	98.28	104.09	0	70.11	95.08	65.52
Protuzakoniti ribolov		166	165	147				
	Vt	/	99.40	89.09	0	0	0	0
Mučenje životinja (* ili ubijanje od 2013.)		21	16	11	114	75	56	60
	Vt	/	76.19	68.75	1036.36	65.79	74.67	107.14
Pustošenje šuma		8	6	0	5	8	5	2
	Vt	/	75.00	0.00	0.00	160.00	62.50	40.00
**Protupravna eksploatacija rudnog blaga		35	32	32	10	134	1	3
	Vt	/	91.43	100.00	31.25	1,340.00	0.75	300.00
**Protupravna gradnja		121	104	57	26	6	8	15
	Vt	/	85.95	54.81	45.61	23.08	133.33	187.50
Nesavjesno pružanje veterinarske pomoći		0	0	0	1	0	0	0
	Vt	0	0	0	0	0	0	
Teška kaznena djela protiv okoliša		9	1	0	0	0	0	0
	Vt	0	11.11	0	0	0	0	0
Uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti		0	0	0	45	10	16	11
	Vt	0	0	0	0	22.22	160.00	68.75
Uništavanje staništa		0		0	0	1	1	0
	Vt	0	0	0	0	0	100.00	0
Trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima		0	0	0	0	5	34	7
	Vt	0	0	0	0	0	680.00	20.59
Protuzakonito unošenje u okoliš divljih svojti ili GMO-a		0	0	0	0	0	0	0
***Ispuštavanje onečišćujućih tvari s plovnog objekta		0	0	0	0	0	0	0
***Ugrožavanje ozonskog sloja		0	0	0	0	0	0	0
***Ugrožavanje okoliša postrojenjem		0	0	0	0	0	0	0
***Ugrožavanje okoliša radioaktivnim tvarima		0	0	0	0	0	0	0
***Ugrožavanje bukom, vibracijama ili neionizirajućim zračenjem		0	0	0	0	0	0	0
***Prenošenje zaraznih bolesti životinja i organizama štetnih za bilje		0	0	0	0	0	0	0
***Proizvodnja i stavljanje u promet štetnih sredstava za liječenje životinja		0	0	0	0	0	0	0
***Promjena vodnog režima		0	0	0	0	0	0	0

⁷ * od 2013. kategorija se naziva mučenje ili ubijanje životinja

**od 2013. spadaju u kategoriju gospodarski kriminalitet

*** kategorije koje se nalaze u Komentaru Kaznenog zakona

Kako vidimo iz Tablice 4. Ukupan broj kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj (2010.-2016.), na temelju izračunatih verižnih indeksa i stopa promjene, može se zaključiti kako je u 2014. godini u Republici Hrvatskoj zabilježen pad u broju kaznenih djela onečišćenja okoliša za 33% u odnosu na 2013. godinu. Važno je naglasiti kako se radi o apsolutnim brojkama kaznenih djela u kategoriji onečišćenja okoliša čiji je broj u 2011. godini iznosio N=1, a u 2013. godini zabilježena su tri kaznena djela u kategoriji onečišćenja okoliša. U 2015. godini zabilježen je porast od 50% u broju kaznenih djela onečišćenja okoliša u odnosu na 2014. godinu. Napominjem da se opet radi o apsolutnim vrijednostima, pa govorimo o N=2 kaznena djela onečišćenja okoliša u 2014. godini i N=3 zabilježena kaznena djela onečišćenja okoliša u 2015. godini. U 2016. godini zabilježen je pad u broju kaznenih djela onečišćenja okoliša za 66% u odnosu na 2015. godinu.

Kazneno djelo ugrožavanja okoliša otpadom u 2011. godini bilježi pad od 28% u broju kaznenih djela u odnosu na 2010. godinu. U 2014. godini zabilježen je porast broja kaznenih djela ugrožavanja okoliša otpadom za 20% u odnosu na 2013. godinu. Međutim, zabrinjavajuća je činjenica da je u 2015. godini zabilježen porast od 200% u broju kaznenih djela ugrožavanja okoliša otpadom, u odnosu na 2014. godinu. Napominjem kako se radi o apsolutnim vrijednostima pa N kaznenih djela za 2014. godinu iznosi 6, a za 2015. iznosi 18 kaznenih djela. U 2016. godini zabilježen je značajan pad broja kaznenih djela ugrožavanja okoliša otpadom za 83% u odnosu na 2015. godinu.

Kazneno djelo protuzakonitog lova u 2011. godini bilježi pad u broju kaznenih djela za 1,7% u odnosu na 2010. godinu, a u apsolutnim vrijednostima to bi bio pad broja kaznenih djela protuzakonitog lova sa 174 u 2010. godini, na 171 zabilježena kaznena djela u 2011. godini. U 2014. godini zabilježen je pad broja kaznenih djela protuzakonitog lova za 30% u odnosu na 2013. godinu. Pad broj kaznenih djela protuzakonitog lova nastavlja se u 2015. kao i 2016. godini kada je zabilježen pad za 34% u odnosu na 2015. godinu.

Što se tiče kaznenog djela protuzakonitog ribolova, u 2011. godini zabilježen je pad u broju kaznenih djela za 0,6% u odnosu na 2010. godinu. U 2012. godini zabilježen je pad kaznenih djela za 10,9% u odnosu na 2011. godinu.

Od 2013. godine, kaznena djela protuzakonitog lova i protuzakonitog ribolova spadaju u jednu kategoriju protuzakonitog lova i ribolova, stoga se posebno promatra

razdoblje od 2013. do 2016. godine. U 2014. godini kazneno djelo protuzakonitog lova i ribolova bilježi pad u broju kaznenih djela od 29,88% u odnosu na 2013. godinu. U 2016. godini zabilježen je značajnij pad broj kaznenih djela za 34% u odnosu na 2015. godinu.

Kazneno djelo mučenja životinja u 2009.godini bilježi porast u broju kaznenih djela za 64,28% u odnosu na 2008. godinu. Pozitivno je što je u 2011. godini zabilježen pad broja kaznenih djela mučenja životinja za 23,81% u odnosu na 2010. godinu. 2012. godine također je zabilježen pad broja kaznenih djela mučenja životinja za 31,25% u odnosu na 2011. godinu.

Kazneno djelo mučenja životinja od 2013. naziva se ubijanje ili mučenje životinja. U 2014. godini zabilježen je pad broja kaznenih djela mučenja ili ubijanja životinja za 34,21% u odnosu na 2013. godinu. Nadalje, u 2015. godini opet se bilježi pad broja kaznenih djela mučenja ili ubijanja životinja za 25,33% u odnosu na 2014. godinu. U 2016. godini zabilježen je porast broja kaznenih djela mučenja ili ubijanja životinja za 7,14% u odnosu na 2015. godinu.

Broj kaznenih djela pustošenja šuma u 2011. godini pada za 25% u odnosu na 2010. godinu. Važno je naglasiti da se radi o relativno malim apsolutnim brojkama pa broj kaznenih djela pustošenja šuma u 2010. godini iznosi N=8, a u 2011. godini zabilježeno je N=6 kaznenih djela pustošenja šuma. U 2014. godini zabilježen je porast broja kaznenih djela za 60% u odnosu na 2013. godinu. Kada govorimo o apsolutnim brojkama, u 2014. godini bilo je 8 kaznenih djela pustošenja šuma, a u 2013. 5 kaznenih djela pustošenja šuma. Nadalje, u 2015.godini zabilježen je pad broja kaznenih djela pustošenja šuma za 37,5% u odnosu na 2014. godinu. U apsolutnim brojkama, u 2015. godini zabilježeno je 5 kaznenih djela pustošenja šuma, kao i u 2013. godini, a u 2014. godini ih je bilo 8. U 2016. godini pad broja kaznenih djela pustošenja šuma iznosi 60% u odnosu na 2015. godinu.

Kazneno djelo protupravne eksploatacije rudnog blaga u 2011. godini bilježi pad u broju kaznenih djela za 9,5% u odnosu na 2010. godinu. U 2013.godini zabilježen je pad broja kaznenih djela protupravne eksploatacije rudnog blaga za 68,75% u odnosu na 2012.godinu. U apsolutnim brojkama pad broja kaznenih djela iznosi 10 u 2013. godini, a u 2012. godini iznosi 32 kaznena djela.

U 2014. godini bilježi se porast kaznenih djela eksploatacije rudnog blaga za 1240% u odnosu na 2013. godinu. Naime, u apsolutnim brojkama su to zapravo 134 kaznena djela u 2014. godini, u odnosu na 10 kaznenih djela u 2013. godini.

U 2015. godini nailazimo na drastičan pad u broju kaznenih djela protupravne eksploatacije rudnog blaga za 99,25% u odnosu na 2014. godinu. U apsolutnim brojkama, u 2015. godini zabilježeno je samo jedno kazneno djelo protupravne eksploatacije rudnog blaga, a u 2014. njih 134, pa je stopa promjene zaista visoka.

U 2016. godini zabilježen je porast broj kaznenih djela protupravne eksploatacije rudnog blaga za 200% u odnosu na 2015. godinu. No, potrebno je naglasiti kako je u apsolutnim brojkama u 2015. godini zabilježeno samo jedno kazneno djelo, a u 2016. godini njih svega 3.

Kazneno djelo protupravne gradnje, u 2011. godini bilježi pad u broju kaznenih djela za 14% u odnosu na 2010. godinu. U 2012. godini broj kaznenih djela protupravne gradnje smanjio se za 45,19% u odnosu na 2011. godinu. Trend pada se nastavlja i u 2013. godini kada je zabilježen pad broja kaznenih djela protupravne gradnje za 54,38% u odnosu na 2012. godinu. Broj kaznenih djela protupravne gradnje nastavlja padati i u 2014. godini, i to za 76,92% u odnosu na 2013. godinu. U apsolutnim vrijednostima to je pad s 26 kaznenih djela u 2013. na 6 kaznenih djela u 2014. godini.

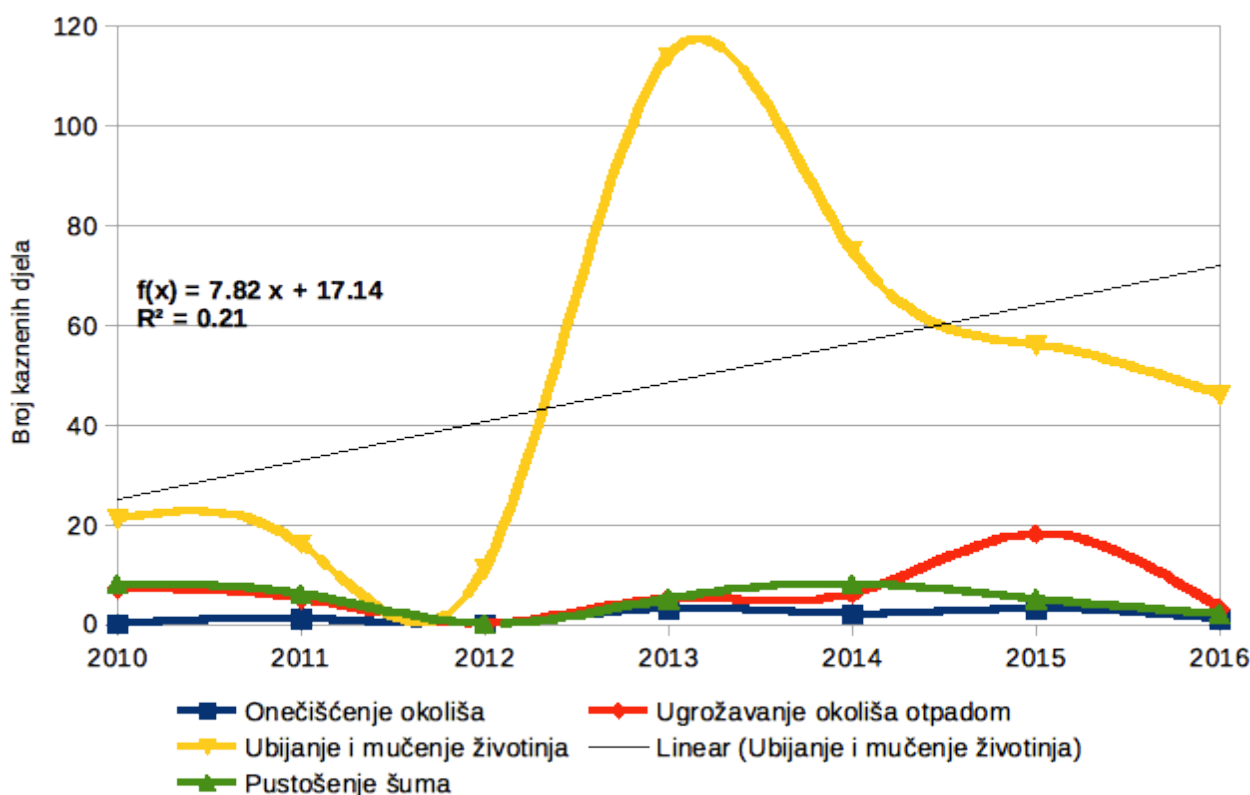
Međutim, u 2015. godini dolazi do porasta broja kaznenih djela protupravne gradnje za 33,33% u odnosu na 2014. godinu, no u apsolutnim brojkama to je porast sa 6 kaznenih djela u 2014. godini na 8 kaznenih djela u 2015. godini. U 2016. godini nastavlja se porast broja kaznenih djela protupravne gradnje te on iznosi 87,5% u odnosu na 2015. godinu.

Broj kaznenih djela uništavanja zaštićenih prirodnih vrijednosti u 2014. godini je pao za 77,77% u odnosu na 2013. godinu. U apsolutnim vrijednostima, govorimo o 10 kaznenih djela u 2014. godini u odnosu na 45 kaznenih djela u 2013. godini.

Naspram pada u 2014. godini, u 2015. godini zabilježen je porast broja kaznenih djela uništavanja zaštićenih prirodnih vrijednosti za 60% u odnosu na 2014. godinu, što bi u apsolutnim vrijednostima iznosilo 10 kaznenih djela u 2014. godini i 16 u 2015. godini.

U 2016. godini ponovo je zabilježen pad broja kaznenih djela uništavanja zaštićenih prirodnih vrijednosti za 31,25% u odnosu na 2015. godinu.

Kazneno djelo trgovanja zaštićenim prirodnim vrijednostima u 2015. godini bilježi porast za 580% u odnosu na 2014. godinu. Međutim, važno je napomenuti kako do 2015. godine nema zabilježenih slučajeva trgovanja zaštićenim prirodnim vrijednostima, a u 2015. godini ih je zabilježeno 34 u apsolutnoj vrijednosti. U 2016. godini zabilježen je pad broj kaznenih djela trgovanja zaštićenim prirodnim vrijednostima za 79,41% u odnosu na 2015. godinu, što bi u apsolutnim vrijednostima iznosilo 7 kaznenih djela u 2016. godini u odnosu na 34 u 2015. godini.

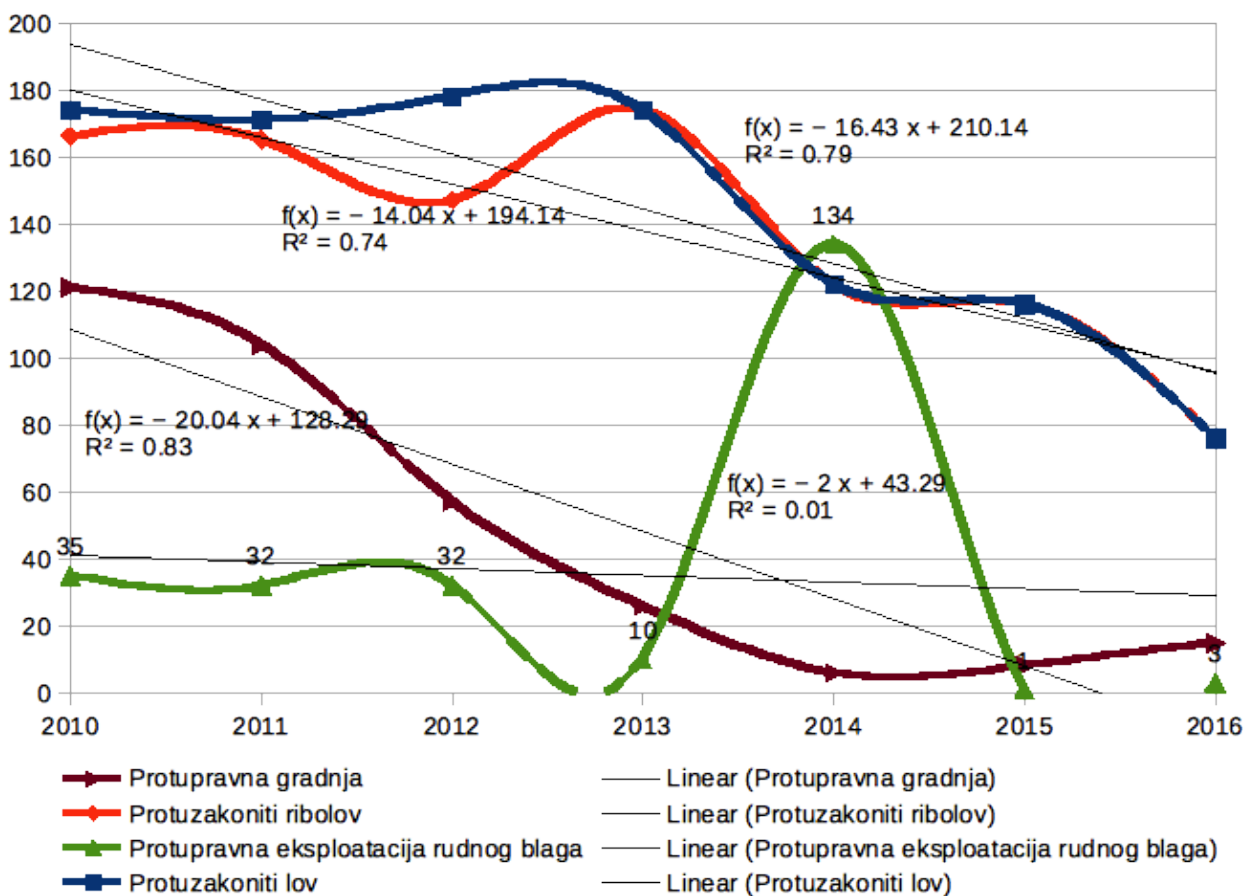

Grafikon 5. Trend kretanja broja kaznenih djela onečišćenja i ugrožavanja okoliša otpadom, mučenja životinja i pustošenja šuma u Hrvatskoj (2008.-2016.)

Izvor: MUP RH

Iz Grafikona 5. trend kretanja broja kaznenih djela onečišćenja i ugrožavanja okoliša otpadom, mučenja životinja i pustošenja šuma u Hrvatskoj (2008.-2016.), razvidno je da je

u Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2016. godine najviše kaznenih djela ubijanja i mučenja životinja. Bitno je napomenuti da je u kaznenom djelu mučenja životinja došlo do promjene Kaznenog zakona pa se od 2013. godine naziva ubijanje ili mučenje životinja, stoga je potrebno imati na umu kako i promjena zakona može doprinijeti promjeni broja prijavljenih kaznenih djela. Sukladno linearnom trendu kretanja zabilježen je prosječni godišnji rast od 8 kaznenih djela, što je protumačeno u 21% slučajeva. Važno je naglasiti da ovaj trend nije pouzdan jer njime nije objašnjeno 79% slučajeva te da je isto kazneno djelo potrebno podvrgnuti detaljnijim analizama.

Grafikon 6. Trend kretanja broja kaznenih djela protuzakonitog lova i ribolova, protupravne gradnje i protupravne eksploatacije rudnog blaga u Hrvatskoj (2008.-2016.)

Izvor: MUP RH

Prema Grafikonu 6. Trend kretanja broja kaznenih djela protuzakonitog lova i ribolova te protupravne gradnje u Hrvatskoj (2008.-2016.), u promatranom razdoblju u 79

% slučajeva protumačen je prosječan godišnji pad broja kaznenog djela protuzakonitog lova za 16 kaznenih djela. U promatranom razdoblju u 1% slučajeva protumačen je godišnji pad broja kaznenog djela protupravne eksploatacije rudnog blaga za 2 kaznena djela. Kod tog kaznenog djela došlo je do znatnog porasta od 2013. godine te u 2014. godini iznosi 134 prijavljenih kaznenih djela protupravne eksploatacije rudnog blaga, dok je u 2012. godini bilo 32 prijavljena kaznena djela. Stoga se nameće pitanje koji je razlog ovakvog porasta? Može se primijetiti da je kod svih kaznenih djela zabilježen pad. Međutim, najveći pad ističe se kod kaznenog djela protupravne gradnje pri čemu je u 83% slučajeva protumačen prosječan godišnji pad za 20 kaznenih djela protupravne gradnje. Bitno je naglasiti kako je kod kaznenog djela protupravne gradnje došlo do promjene u 2013. godini pa je tako kriminalna zona ovog kaznenog djela znatno sužena. Zbog toga se ovim kaznenim djelom kažnjava samo građenje na zaštićenim područjima (rezervati, parkovi prirode, nacionalni parkovi i sl.), stoga kod zaključivanja treba imati na umu kako i promjena zakona može doprinijeti padu broja tog kaznenog djela.

8. RASPRAVA

Gledajući cjeloukupnu ljudsku povijest, način kako se čovječanstvo razvijalo i kojom brzinom su se postizali tehnološki napredci, može se reći kako su se ti napredci više razvijali eksponencijalno nego linearno. Tako je u kratkom periodu došlo do eksplozivnog rasta novih tehnologija i znanja. Mogući problem koji se dogodio je da zbog takve vrste razvoja došlo do oslabljene ili čak prekinute veze sa okolišem. Čovjek se toliko fokusirao na brzi napredak da nije razmišljao o dugoročnim posljedicama i koliki zapravo utjecaj on ima na okoliš. Ovdje nastupa zelena kriminologija koja pokušava iskoristiti sva moguća znanja i na neki način sustići tehnološki napredak i smanjiti ljudsku inertnost prema okolišu. Iako dolazi do globalnog osviještavanja što se tiče tog problema i to je prvi korak prema pozitivnoj promjeni, no zasigurno sama osviještenost nije dovoljna te još uvijek nailazimo na neznanje i/ili negiranje negativnih učinaka, ljudske želje za znanjem, razvojem i moći.

U kaznenim sustavima koji teže što potpunijem ostvarenju ekocentričnog koncepta, kao što je u ovom slučaju kriminal nad okolišem, Komentar Kaznenog zakona (2013) objašnjava kako bi trebala dominirati kaznena djela apstraktnog ugrožavanja, što znači da je dovoljno dokazati mogućnost ugrožavanja medija okoliša, ljudi ili biološkog svijeta, a ne traži se da je došlo do neposrednog ugrožavanja. Upravo se ta tendencija slijedila u promjenama u glavi kaznenih djela protiv okoliša. To područje rizika označava područje opasnosti od počinjenja nedjela na štetu okoliša koja je nakon promjene zakona definirana kao kažnjiva. Hall (2014) također naglašava važnost fokusiranja na štetu umjesto na kriminalitet, jer ono ima nekoliko prednosti zato što se u obzir uzima šira slika, sagledavaju se mogućnosti, nismo ograničeni samo na zakonske odrednice (prema: Pongrac, 2016).

Ovakav koncept čini kriminal nad okolišem drugačijim i vjerojatno kompliciranijim što se tiče regulacije i provedbe. „Kazneni progon za kaznena djela protiv okoliša rijetko se provodi, ograničen je u svom dosegu te okružen nizom poteškoća“. Pleić (2016: 610)

U ovom istraživanju fokus je bio na kretanje broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša u Hrvatskoj s obzirom na spol i dob. Uz to, posvetila se pažnja na vrste

kaznenih djela protiv okoliša i promjenu Kaznenog zakona koji je zasigurno utjecao na službenu statistiku istraživanih kaznenih djela. Osim ekocentričnog koncepta, promjene koje su se dogodile u Kaznenom zakonu za kaznena djela protiv okoliša su uvođenje novih kaznenih djela: ispuštanje onečišćujućih tvari s plovnog objekta, ugrožavanje ozonskog sloja, uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti, uništavanje staništa, trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima, protuzakonito unošenje u okoliš divljih svojti ili GMO-a, promjena vodnog režima i djelotvorno kajanje; te promjena postojećih zakona: ugrožavanje okoliša postrojenjem, ugrožavanje okoliša radioaktivnim tvarima, ugrožavanje okoliša bukom, vibracijama ili neionizirajućim zračenjama, protuzakoniti lov i ribolov, ubijanje ili mučenje životinja, prenošenje zaraznih bolesti životinja i organizama štetnih za bilje, proizvodnja i stavljanje u promet štetnih sredstava za liječenje životinja, nesavjesno pružanje veterinarske pomoći, pustošenje šuma, protupravna eksploatacija rudnog blaga, protupravna gradnja te teška kaznena djela protiv okoliša.

Prema prethodno navedenim pokazateljima trendova kretanja broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša možemo vidjeti kako su se najviše istaknula četiri kaznena djela protiv okoliša: protuzakoniti lov i ribolov, ubijanje ili mučenje životinja, protupravna eksploatacija rudnog blaga, protupravna gradnja te uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti. Treba obratiti pažnju na tri kaznena djela: uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti, uništavanje staništa te trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima, ona su jedina od novo uvedenih kaznenih djela koja imaju prijavljene osobe nakon 2013. godine.

Rezultati su pokazali da je kod kaznenog djela protupravne eksploatacije rudnog blaga došlo do znatnog porasta od 2013. godine te u 2014. godini iznosi 134 prijavljenih kaznenih djela, dok je u 2012. godini bilo 32 prijavljena kaznena djela. Svakako se nameće pitanje generatora takvog trenda što bi moglo biti predmetom nekog budućeg istraživanja. Rezultati su također pokazali kako je došlo do znatnog silaznog trenda kod kaznenog djela protupravne gradnje pri čemu je u 83% slučajeva protumačen prosječan godišnji pad za 20 kaznenih djela protupravne gradnje. Bitno je naglasiti kako je kod kaznenog djela protupravne gradnje došlo do promjene u 2013. godini pa je tako kriminalna zona ovog kaznenog djela znatno sužena. Zbog toga se ovim kaznenim djelom kažnjava samo građenje na zaštićenim područjima (rezervati, parkovi prirode, nacionalni parkovi i sl.),

stoga kod zaključivanja treba imati na umu kako i promjena zakona može doprinijeti padu broja prijavljenih kaznenih djela.

Rezultati su pokazali i trend kretanja broja kaznenih djela onečišćenja i ugrožavanja okoliša otpadom, mučenja životinja i pustošenja šuma Hrvatskoj. U razdoblju od 2008. do 2015. godine najviše je kaznenih djela ubijanja i mučenja životinja. Bitno je napomenuti da je u kaznenom djelu mučenja životinja došlo do promjene Kaznenog zakona pa se od 2013. godine naziva ubijanje ili mučenje životinja, stoga je potrebno imati na umu kako i promjena zakona može doprinijeti promjeni broja prijavljenih kaznenih djela.

Posebnu pažnju treba obratiti na kazneno djelo ubijanje ili mučenje životinja, a razlog tome objašnjavaju Arluke i Sanders (2009) koji nude četiri glavna teorijska objašnjenja "tamne strane" odnosa čovjeka i životinja: biološko, psihološko, sociološko i sociološko-psihološko objašnjenje. Biološko objašnjenje se koristi kao podrška činjenici da su muškarci češći počinitelji zlostavljanja na svim razinama, bez obzira na oblik i intenzitet (Herzog & Arluke, 2006). Psihološki pristup objašnjava okrutnost na razini individualne osobnosti i patologije: nešto nije u redu s razmišljanjem i osjećajem ljudi koji se tako ponašaju, pri čemu se antisocijalna osobnost obično naziva problemom. Sociološko objašnjenje uzima u obzir socijalni i kulturni kontekst koji okružuje situaciju u kojoj se događa zlostavljanje, pri čemu se sociolozi fokusiraju na makro-razinu perspektive u razumijevanju iskorištavanja životinja. Sociološka interpretacija uzima u obzir ključna obilježja društva, poput gospodarstva i politike, te i neke druge bitne značajke kao što su zabavna industrija i znanstvene institucije. Sve te društvene osobine mogu generirati i održavati ugnjetavanje životinja. Sociološko-psihološka objašnjenja su usredotočena između individualno-patoloških (psiholoških) i makro-societalnih (socioloških) čimbenika (prema: Berry, 2011). Zbog toga ubijanje ili mučenje životinja može biti indikator za moguće buduće proširene kriminalne aktivnosti (od ubijanja ili mučenja životinja prema još težim kaznenim djelima) pojedinca koji već ima iskustvo počinjenja tog kaznenog djela.

Berry (2011) opisuje zlostavljanje životinje od strane čovjeka kao slično drugim oblicima zlostavljanja. On stavlja naglasak na odnos moći u svakom slučaju, gdje

počinitelj iskorištava svoju moć nad žrtvom koja nema dovoljno moći da se obrani ili suprotstavi.

Rezultati su također pokazali kako se mijenjaju statistički podaci te kako je jedan od mogućih uzroka promjena statističkih trendova promjenama u Kaznenog zakona. Za razliku od ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba koji nakon 2009. godine znatno opada sve do 2014. godine, kod ukupnog broja prijavljenih žena pad se događa tek od 2011. godine. Nakon 2014. godine dolazi do rasta broja prijavljenih punoljetnih žena, no taj je rast znatno veći od ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba te sa tim rastom ukupan broj prijavljenih žena izjednačava se sa brojem prije početka pada (2009.-2011.). Treba imati na umu da ukupan broj prijavljenih punoljetnih osoba za npr. 2016. godinu iznosi 60194, dok je za istu godinu bilo 5695 prijavljenih punoljetnih žena. Stoga su se otvorila nova pitanja u vezi uzroka promjene u prijavljenom broju počinitelja. Koliko točno i na koji je način promjena Kaznenog zakona utjecala na promjenu u prijavljenom broju počinitelja? Kao i kod ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba, koji je uzrok pada kod ukupnog broja prijavljenih žena do 2014. godine? Koji je razlog znatnog rasta broja prijavljenih punoljetnih žena nakon 2014. godine i zašto se razlikuje od rasta ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba? Žene sve više sudjeluju u područjima koja su u povijesti bila rezervirana samo za muškarce, kao npr. studiranje, imanje karijere, pravo glasa, sudjelovanje u prometu itd. Iako je razlika u broju prijavljenih žena s obzirom na broj prijavljenih osoba (dakle, žena i muškaraca) još uvijek velika, mogući razlog sve većeg broja prijavljenih žena može biti zbog sve većeg izjednačavanja žena što se tiče ravnopravnosti, pa tako i u porastu broja žena u kriminalu.

Nadalje, što se tiče broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša, broj muških počinitelja znatno veći od ženskih počinitelja. U razdoblju od 2009. do 2016. godine najveća razlika u broju počinjenih kaznenih djela s obzirom na spol vidi se kod kaznenih djela ubijanje i/ili mučenje životinja gdje je broj ženskih počinitelja 2, a broj muških počinitelja iznosi 36; te protuzakoniti lov i ribolov gdje nema ženskih počinitelja a muških počinitelja ima 49. Vidi se velika razlika s obzirom na spol kada se gleda ukupan broj počinitelja kaznenih djela protiv okoliša. Ukupan broj ženskih počinitelja je 11, dok je ukupan broj muških počinitelja 126.

Ovdje se nameće pitanje zašto ima toliko prijavljenih muškaraca s obzirom na žene. U ovom slučaju može se ponoviti kako se ekofeminizam kao pokret razlikuje od drugih feminizama time što naglašava potrebu za očuvanjem okoliša kao temelja feminističke koncepcije svijeta, ali i time što uporište pronalazi u svojevrsnoj revitalizaciji kulta Majke Zemlje (Geja). Također se razlikuje od ideja koje su globalno raširene, poput pokreta dubinske ekologije, u tome što uzrok degradacije okoliša i neravnopravnosti u društvu vidi u patrijarhalnom modelu strukturiranja moći u društvu. Prema teoretičarkama ekofeminizma žene nisu uzrokovale uništenje okoliša, već su kao i priroda, stari narodi i kulture bile izložene destrukciji, dominaciji i podčinjavanju. (Holy, 2007.)

“Zbog svoje lokacije na rubu i njihove uloge u proizvodnji sredstava za uzdržavanje, žene iz društava Trećeg svijeta često su sposobne ponuditi ekološke uvide koji su dublji i bogatiji nego tehnokratski naputci internacionalnih eksperata ili odgovora muškaraca iz vlastitog društva” (Shiva, prema Sachs, 1997:3). Iako se iz prethodno navedenih podataka vide očite razlike u broju prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša s obzirom na spol, Galić i Geiger (2006) naglašavaju kako žene i muškarci imaju različit odnos spram okoliša, njihovo znanje o okolišu i iskustva življenja i rada u okolišu se razlikuju, no te razlike nemaju uzroke u biologiji, već u kulturi, one nisu spolne već rodne razlike.

Što se tiče dobi, rezultati u periodu od 2008. do 2016. godine su pokazali trend ukupnog broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša u Hrvatskoj na temelju izračunatih baznih indeksa i stopa promjene. Može se zaključiti kako u dobi između 22. i 25. godine dolazi do porasta za 100% u odnosu na dobnu skupinu od 16 do 18 godina koja je uzeta kao bazna dobna skupina iz razloga što u toj dobnoj skupini imamo prve statističke podatke te se nastojalo utvrditi trend s obzirom na dob (od rane dobi na dalje) kako bi se uvidjelo na koji će se način kretati broj počinitelja kaznenih djela od bazne dobne skupine na dalje. Važno je naglasiti kako se radi o apsolutnim brojkama prijavljenih čiji je broj u dobnoj skupini između 16 i 18 godina iznosio $N=4$, a u dobnoj skupini od 22 do 25 godina zabilježeno je 8 prijavljenih osoba (4 osobe više). U dobnoj skupini između 26 i 29 godina također dolazi do porasta broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša za 125% u odnosu na baznu dobnu skupinu od 16 do 18 godina. Porast broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša nastavlja se kroz sve sljedeće dobne skupine te se najveći porast bilježi se unutar dobne skupine od 60 godina na dalje kada porast iznosi 775% u odnosu a baznu dobnu skupinu.

U ovom slučaju otvorilo se pitanje koji je razlog konstantnog rasta broja počinitelja s obzirom na dob (kako to da najveći broj prijavljenih za kaznena djela protiv okoliša su unutar dobne skupine od 60 godina na dalje).

Isto tako otvorila su se pitanja u vezi provedbe novog zakona. Koliko su državna tijela upoznata i jesu li uspješna u provedbi zakona? Koliko uspješno države koje već imaju takav zakon ga provode? Također, Pongrac (2016) naglašava da se postavlja pitanje odražavaju li statistički podaci doista, i koliko, broj i kretanje broja počinitelja i kaznenih djela na nekom području, tj. do koje se mjere stvarni kriminalitet razlikuje od registriranog kriminaliteta koji se prati statističkim pokazateljima (prema: Asančaić, 2014). Zbog toga prilikom tumačenja rezultata istraživanja potrebno je biti svjestan činjenice da službeni statistički podaci ne mogu otkriti stvarno stanje kaznenih djela protiv okoliša, tj. uvijek treba imati na umu *sivu brojku* kada se tumače statistički rezultati.

Još jedan bitan aspekt koji se nadovezuje/nadopunjuje prethodno spomenutu sivu brojku je i velika percepciju korupcije u Hrvatskoj s obzirom na druge europske zemlje, stoga treba imati na umu i ono što Hall (2013) naglašava, kako je država često sudionik u kaznenim djelima velikih, ekonomski moćnih korporacija smještenim na teritoriju te države (prema: Pongrac, 2016). Državno-korporacijski zločini su ilegalne ili društveno nepovoljne radnje koje rezultiraju međusobnim podržavanjem i jačanjem suradnje između politika i/ili praksi s ciljem postizanja ciljeva jedne ili više institucija ili političkih praksi; između politike i/ili prakse s ciljem postizanja ciljeva organizacija gospodarske proizvodnje i distribucije, ističe Hall (2013).

9. ZAKLJUČAK

Zbog eksplozivnog rasta novih tehnologija i znanja, mogući problem koji se dogodio je da je zbog takve vrste razvoja došlo do oslabljene ili čak prekinute veze čovjeka sa okolišem. Fokusirajući se na brzi napredak čovjek nije razmišljao o dugoročnim posljedicama i koliki zapravo utjecaj on ima na okoliš, uključujući i onaj potencijalno štetan ili čak realno vrlo opasan. Ovdje nastupa zelena kriminologija koja pokušava iskoristiti sva moguća ekološka i kriminološka znanja i tako sustići tehnološki napredak i smanjiti ljudsku inertnost i štetu prema okolišu.

U ovom istraživanju fokus je bio na kretanje broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša u Hrvatskoj s obzirom na spol i dob. Uz to, posvetila se pažnja na vrste kaznenih djela protiv okoliša i promjenu Kaznenog zakona koji je zasigurno utjecao na službenu statistiku istraživanih kaznenih djela. Osim ekocentričnog koncepta, promjene koje su se dogodile u Kaznenom zakonu za kaznena djela protiv okoliša su uvođenje novih kaznenih djela te promjena postojećih kaznenih djela. Koristeći se službenim statističkim podacima Ministarstva unutarnjih poslova o prijavljenim osobama za kaznena djela te o prijavljenim kaznenim djelima metodom relativnih stopa promjene, utvrđeni su trendovi kretanja kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj u promatranom razdoblju.

Prema pokazateljima trendova kretanja broja prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša prezentiranima u ovom radu, možemo vidjeti kako se po opsegu najviše ističu četiri kaznena djela protiv okoliša: protuzakoniti lov i ribolov, ubijanje ili mučenje životinja, protupravna eksploatacija rudnog blaga i protupravna gradnja. Treba obratiti pažnju i na još tri kaznena djela: uništavanje zaštićenih prirodnih vrijednosti, uništavanje staništa te trgovanje zaštićenim prirodnim vrijednostima, s obzirom da su to jedina od novo uvedenih kaznenih djela za koja postoje prijavljene osobe.

Rezultati su pokazali da je kod kaznenog djela protupravne eksploatacije rudnog blaga došlo do znatnog porasta od 2013. godine te u 2014. godini iznosi 134 prijavljenih kaznenih djela, dok je u 2012. godini bilo 32 prijavljena kaznena djela. Što se tiče kretanja broja kaznenih djela protuzakonitog lova i ribolova te protupravne gradnje u Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2016. godine u 79 % slučajeva protumačen je prosječan godišnji pad

broja kaznenog djela protuzakonitog lova za 16 kaznenih djela. Može se primijetiti da je kod svih kaznenih djela zabilježen pad. Međutim, najveći pad ističe se kod kaznenog djela protupravne gradnje pri čemu je u 83% slučajeva protumačen prosječan godišnji pad za 20 kaznenih djela protupravne gradnje. Jedan od mogućih uzroka je promjena u 2013. godini kada je kriminalna zona ovog kaznenog djela znatno sužena, što je svakako pridonijelo trendu opadanja broja kaznenih prijava za ta kaznena djela..

Rezultati su pokazali i promjene trenda kretanja broja kaznenih djela onečišćenja i ugrožavanja okoliša otpadom, mučenja životinja i pustošenja šuma Hrvatskoj, gdje je u razdoblju od 2008. do 2016. godine najviše kaznenih djela ubijanja i mučenja životinja. Sukladno linearnom trendu kretanja zabilježen je prosječni godišnji rast od 8 kaznenih djela, što je protumačeno u 21% slučajeva. Promjena u Kaznenom zakonu od 2013. godine kada se mučenje životinja naziva ubijanje ili mučenje životinja mogla je doprinijeti promjeni trenda ovog kaznenog djela.

Vezano uz spol prijavljenih osoba što je također bio predmet ovoga rada, važno je naglasiti da iako ukupan broj prijavljenih osoba u našoj zemlji pada do 2014. godine, kod ukupnog broja prijavljenih žena silazni trend počinje tek od 2011. godine. Nakon 2014. godine dolazi do rasta broja prijavljenih punoljetnih žena, no taj je rast znatno veći te sa tim rastom ukupan broj prijavljenih žena izjednačava se sa brojem prije početka pada (2009.-2011.).

Što se tiče broja prijavljenih za kaznena djela protiv okoliša, broj muških počinitelja znatno je veći od broja ženskih počinitelja. U razdoblju od 2009. do 2016. godine najveća razlika u broju počinjenih kaznenih djela s obzirom na spol vidi se kod kaznenih djela ubijanje ili mučenje životinja (2 ženska počinitelja, 36 muških počinitelja; te protuzakoniti lov i ribolov (nema ženskih počinitelja, 49 muških počinitelja). Kada se gleda ukupan broj počinitelja kaznenih djela protiv okoliša s obzirom na spol, razlika je velika. Ženskih počinitelja je sveukupno 11, dok je muških počinitelja sveukupno 126.

Što se tiče dobi osoba prijavljenih za kaznena djela protiv okoliša, u periodu od 2008. do 2016. godine rezultati su pokazali kako u dobi između 22. i 25. godine dolazi do porasta za 100% u odnosu na dobnu skupinu od 16 do 18 godina koja je uzeta kao bazna dobna skupina iz razloga što u toj dobnoj skupini imamo prve statističke podatke te se nastojao utvrditi trend s obzirom na dob (od rane dobi na dalje) kako bi se uvidjelo na koji

će se način kretati broj počinitelja kaznenih djela od bazne dobne skupine na dalje. Dolazi do kontinuiranog rasta u broju prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša te se najveći porast bilježi se unutar dobne skupine iznad 60 godina kod koje porast iznosi 775% u odnosu na baznu dobnu skupinu od 16 do 18 godina.

Kako bi promjena Kaznenog zakona imala maksimalan učinak, potrebno je dodatno istražiti koliko točno i na koji je način promjena Kaznenog zakona utjecala na promjenu u prijavljenom broju počinitelja i broju počinjenih kaznenih djela protiv okoliša, te na koji način i da li uopće funkcioniraju nove kaznene odredbe.

Kvalitetan zakon o kriminalu nad okolišem ključan je kratkoročno i dugoročno za sigurnost i kvalitetu života u svakoj zemlji pa tako i u Hrvatskoj, no može se reći kako je on u slučaju naše zemlje od izuzetne važnosti, a razlog tome je iznimno bogatstvo biljnog i životinjskog svijeta, geografskog područja (planine, jezera, livade, spilje, otoci, more itd). Hrvatska je jedna od rijetkih koja ima velike izvore pitke vode, kao i po razvedenosti obale. Generacije učenika i studenata uče sve te posebne aspekte naše zemlje, kako bi bili svjesni privilegije koju imaju i kako bi znali na koji način ju očuvati.

10. LITERATURA

1. Altner, G. (1996). *Koncept održivosti – zahtjevi i stvarnost*. Soc. ekol. Zagreb, Vol. 5, No. 3 (295-310)
2. Crank, J. P., Jacoby, L. S. (2015). *Crime, violence and global warming*.
3. Doležal, D. (2009). *Razlike u dubini uključenosti u kriminalni životni stil među zatvorenicima s obzirom na dob, recidivizam te nasilnost kaznenog djela*. Kriminologija i socijalna integracija. Vol. 17, No. 2, (35-47)
4. Galić, B., Geiger M. (2006). *Valorizacija ženskog. Rodni aspekti odnosa spram okoliša*. Soc. ekol. Zagreb, Vol. 15, No. 4 (339 – 355)
5. Hall, M. (2014.) *Exploring Green Crime (introducing the legal, social and criminological contexts of environmental harm)*, Palgrave.
6. Holy M. (2007). *Mitski aspekti ekofeminizma*. TIM press. Zagreb
7. Krznar, T. (2009). „Globalizacija kao destruktor identiteta“, *Filozofska istraživanja*, sv. 29 (1): 131-143.
8. Lay, V. (1998). *Održivi razvoj i obrazovanje*, doktorska disertacija Zagreb.
9. Lynch, M., Stretesky, P. (2007). Green criminology in the United States. In Beirne P and South N (eds) *Issues in Green Criminology*: 248-269. Cullompton: Willan.
10. Maršavelski, A. (2012). *Komentar sudske prakse (Duplikat registarskih pločica kao krivotvorena isprava)*. Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu. Zagreb, Vol. 19, No. 2 (943-952)
11. Cajner Mraović, I. (2013). *Sociologija hrvatskog društva 3: Društvo i maloljetnička delikvencija*.
12. Markešić, I. (2013). *Kriza eko-sustava iz perspektive Luhmannove teorije sustava*. Soc. ekol. Zagreb, Vol. 22, No. 3
13. Nekić, B., Krajnović, A. (2015). *Politika zaštite okoliša u RH nakon pristupanja Europskoj uniji*. *Tranzicija*, sv. 16 (34): 39-58.
14. Oxford University press. (2014.) *The Oxford handbook of gender, sex and crime*.
15. Pereira, R. M.(2015). *Environmental Criminal Liability and Enforcement in European and International Law*, Brill Nijhoff, str. 3.

16. Pleić, M. (2016). *Kazneni progon i istraživanje kaznenih djela protiv okoliša*. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, god. 53, 2, str. 601.-622.
17. Pongrac, P. (2016). *Trendovi nasilja nad okolišem u Hrvatskoj, Sloveniji i Srbiji*. Hrvatski studiji. Sveučilište u Zagrebu.
18. Sutherland, H. E., Cressey, D. R. (1995). *Principles of criminology*. Philadelphia : Lippincott.
19. Sachs, C.E. (1997). *Introduction: Connecting Women and the Environment*. U: Sachs, Carolyn E. (ur.) *Women Working in the Environment*. Washington: Taylor & Francis. str. 1.-11.
20. Walters, G.D. (1990): *The Criminal Lifestyle: Patterns of Serious Criminal Conduct*. Sage Publications, United States of America.
21. White, R., Heckenberg, D. (2014.) *Green criminology. An introduction to the study of environmental harm*, Routledge.
22. Good Reads, (2017). Plastic Quotes. Plastic: A Toxic Love Story. Susan Freinkel. <https://www.goodreads.com/work/quotes/15102984-plastic-a-toxic-love-story>
Pristupljeno: 20.11.2017.
23. Green Criminology, (2018). International Green Criminology Working Group. *What is green criminology?* <http://greencriminology.org/about-green-criminology/>
Pristupljeno: 14.3.2018.
24. Zelena knjižnica, (2017). Društva bibliotekara Istre. *Renato Matić. Društveni uzorci nasilja nad okolišem i pretpostavke odgoja za socijalnu osjetljivost o okolišu*. <http://zk.dbi.hr/renato-matic-drustveni-uzroci-nasilja-nad-okolisem-i-pretpostavke-odgoja-za-socijalnu-osjetljivost-o-okolisu/> Pristupljeno 20.11.2017.
25. <https://dubravkabartolec.files.wordpress.com/2012/12/utjecaj-klimatskih-promjena-na-poljoprivredu-i-sumarstvo-u-kontinentalnoj-hrvatskoj.pdf> Pristupljeno: 23.11.2017.
26. Dnevnik. Hr, (2017). *Znanstvenici bijesni, NASA upozorava Trumpa "Priroda ima zadnju riječ"*. <https://dnevnik.hr/vijesti/svijet/globalno-zatopljenje-znanstvenici-se-ujedinili-protiv-trumpova-negiranja-klimatskih-promjena---457376.html>
Pristupljeno: 23.11.2017.
27. Moderna vremena, (2017). MV info. *Mirela Holy - Mitski aspekti ekofeminizma*. <http://www.mvinfo.hr/knjiga/3216/mitski-aspekti-ekofeminizma> Pristupljeno: 12.11.2017.

28. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, (2017). Statistička izvješća. *Punoljetni počinitelji kaznenih djela, prijave, optužbe i osude u 2016.* https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2017/SI-1605.pdf Pristupljeno: 10.12.2017.
29. Uzelac, V, Vujičić, L. (2008). Sveučilište u Rijeci. *Cjeloživotno učenje za održivi razvoj.* http://www.ufri.uniri.hr/data/book_1.pdf Pristupljeno: 25.1.2018.
30. Mikulić, S. (2008). *Statistika – Osnovna obrada vremenskih nizova.* http://ss-ekonomsko-birotehnicka-st.skole.hr/upload/ss-ekonomsko-birotehnicka-st/images/static3/1035/File/PRILOG%202_6.pdf Pristupljeno: 15.2.2018.

11. SAŽETAK

SPOL I DOB POČINITELJA KAZNENIH DJELA PROTIV OKOLIŠA U HRVATSKOJ

Ivana Pavlović

Predmet ovoga rada su trendovi kretanja kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj u razdoblju od 2008. do 2016. godine s obzirom na spol i dob. Uz to, predmet analize je i promjena Kaznenog zakona koja je zasigurno utjecala na službenu statistiku istraživanih kaznenih djela. Koristeći se službenim statističkim podacima Ministarstva unutarnjih poslova o prijavljenim osobama za kaznena djela te o prijavljenim kaznenim djelima metodom relativnih stopa promjene, utvrđeni su trendovi kretanja kaznenih djela protiv okoliša u Hrvatskoj u promatranom razdoblju. Protumačen je prosječan godišnji pad broja kaznenih djela protuzakonitog lova te je kod većine kaznenih djela zabilježen pad broja prijavljenih počinitelja. Međutim, najveći pad u broju kaznenih djela ističe se kod kaznenog djela protupravne gradnje. Znatniji porast u broju kaznenih djela zabilježen je kod kaznenog djela ubijanje ili mučenje životinja. Rezultati su pokazali kako se statistički podaci mijenjaju te kako je jedan od mogućih uzroka promjena u Kaznenom zakonu. Ukupan broj prijavljenih punoljetnih osoba nakon 2009. godine znatno opada sve do 2014. godine, kod ukupnog broja prijavljenih žena pad se događa tek od 2011. godine. Nakon 2014. godine dolazi do rasta broja prijavljenih punoljetnih žena, no taj je rast znatno veći od ukupnog broja prijavljenih punoljetnih osoba te sa tim rastom ukupan broj prijavljenih žena izjednačava se sa brojem prije početka pada (2009.-2011.). Broj muških počinitelja kaznenih djela znatno veći od ženskih počinitelja. Te se ta razlika vidi kada se gleda ukupan broj počinitelja kaznenih djela protiv okoliša, gdje je ukupan broj ženskih počinitelja 11, dok je ukupan broj muških počinitelja 126. Što se tiče dobi osoba prijavljenih za kaznena djela protiv okoliša, rezultati su pokazali kako u dobi između 22. i 25. godine dolazi do porasta za 100% u odnosu na dobnu skupinu od 16 do 18 godina koja je uzeta kao bazna dobna skupina iz razloga što u toj dobnoj skupini imamo prve statističke podatke te se nastojao utvrditi trend s obzirom na dob (od rane dobi na dalje) kako bi se uvidjelo na koji će se način kretati broj počinitelja kaznenih djela od bazne dobne skupine na dalje. Dolazi do kontinuiranog rasta u broju prijavljenih osoba za kaznena djela protiv okoliša te se najveći porast bilježi se unutar dobne skupine iznad 60 godina kod koje porast iznosi 775% u odnosu na baznu dobnu skupinu od 16 do 18 godina.

Ključne riječi: okoliš, održivi razvoj, ekofeminizam, kaznena djela protiv okoliša, spol, dob

12. SUMMARY

SEX AND AGE OF THE PERPETRATORS OF ENVIRONMENTAL CRIMES IN CROATIA

Ivana Pavlović

The subject of this paper are trends of environmental crime in Croatia over the period of 2008 to 2016, considering sex and age. It also highlights the changes of criminal law that took place in 2013, which certainly influenced the criminal statistics of the criminal offenses which were investigated. Using the official statistical data of the Ministry of Internal Affairs on perpetrators for criminal offenses and reported criminal offenses by the method of relative rates of change, the trends of criminal offenses against the environment in Croatia were determined in the observed period. The average annual decrease in the number illegal hunting incidents was observed as well as the number of reported perpetrators that fell by the majority of criminal offenses. However, the biggest fall in the number of criminal offenses is highlighted in the occurrence of illegal construction. A significant increase in the number of criminal offenses was recorded in animal abuse incidents. The results show how statistical data is changing and that one of the possible causes is the change in criminal law. The total number of reported adult perpetrators after 2009 has considerably decreased by 2014, with the total number of female perpetrators reported declining only from 2011. After 2014, there has been an increase in the number of registered adult female perpetrators, but this growth is considerably higher than the total number of adult perpetrators reported, with the total number of registered women being equal to the number before the beginning of the decrease (2009-2011). With the number of persons reported for environmental offenses, the number of male perpetrators is considerably higher than that of female perpetrators. This difference is seen when looking at the total number of perpetrators of environmental crimes, where the total number of female perpetrators is 11, while the total number of male perpetrators is 126. In regards to the age of perpetrators for environmental crime, the results show that between the ages of 22 and 25 there is a 100% increase in relation to the age group of 16 to 18 years that was taken as the base age group because from that age group there has been the first reported statistical data and we wanted to determine the age-related trend (from the early age to older) in order to see how the number of perpetrators of the offenses from the base age group will continue. There is a continuous increase in the number of perpetrators for environmental crimes, and the largest increase was recorded in the age group of 60 years and older, when the increase was 775% compared to the base age group.

Key words: environment, sustainable development, ecofemenism, environmental crimes, sex, age